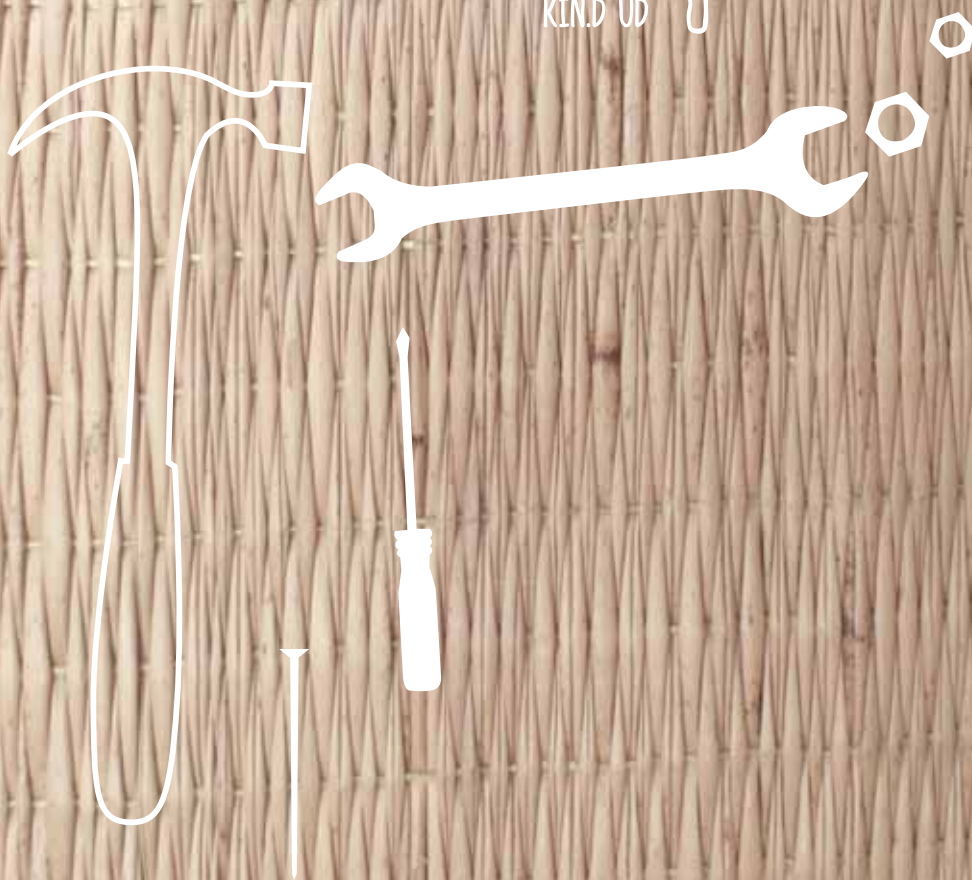
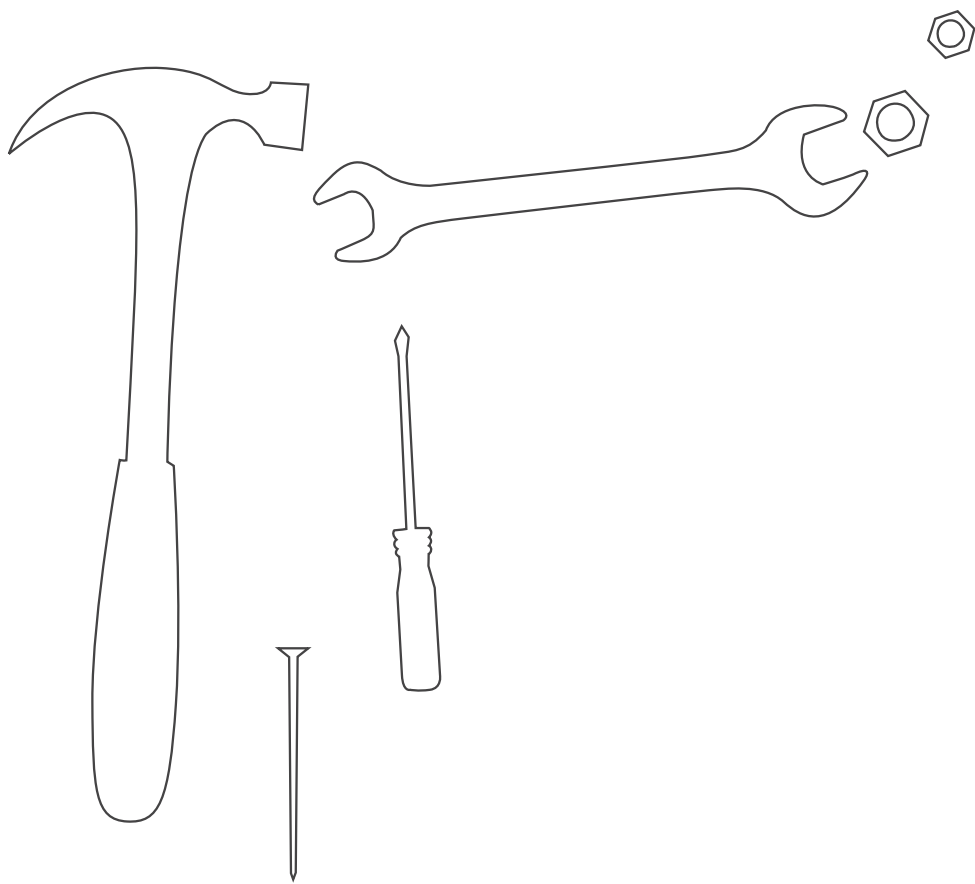

กินดี ยดี

KIND UD U

ที่ปรึกษา	แพทย์หญิงวัชรารัตน์ ไพบูลย์
บรรณาธิการ	กษมา แยมดรี (พลอย)
ผู้เขียน / ประสานงานเนื้อหา	กษมา แยมดรี (พลอย), ยศวิดี สนิธิไชย (บาตาน)
ศิลปกรรม	ตาแสงสตูดิโอ
เรียบเรียง	ตาแสงสตูดิโอ
พิสูจน์อักษร	อัปสร จินดาพงษ์, แพรว เอี่ยมน้อย, ตาแสงสตูดิโอ
ประสานงานวิชาการ / การจัดพิมพ์	อัปสร จินดาพงษ์

ผู้จัดพิมพ์	สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) 88/39 อาคารสุขภาพแห่งชาติ ชั้น 4 กระทรวงสาธารณสุข ซ. 6 ถ.ติวานนท์ 14 ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.)
โทรศัพท์	0 2832 9200
โทรสาร	02 832 9201
Website	http://www.hsri.or.th http://www.healthyability.com http://www.bluerollingdot.org
พิมพ์ครั้งที่	1 (เมษายน 2559)
จำนวน	1,000 เล่ม
โรงพิมพ์	บริษัทต้นเงินการพิมพ์ จำกัด

กษมา แยมดรี.

กินดี ยูดี (KIND UD) .-- นนทบุรี : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.), 2559.

70 หน้า.

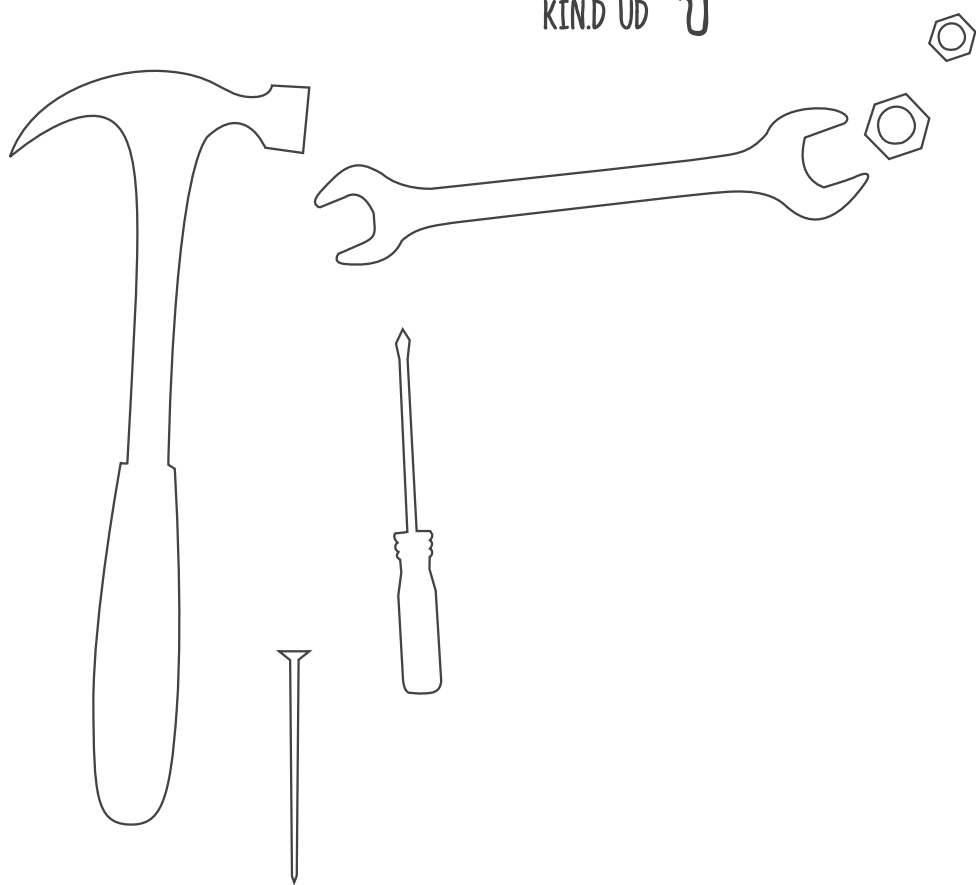
1. สาธารณสุข. I. ยศวิดี สนิธิไชย, ผู้แต่งร่วม. I. ชื่อเรื่อง.

614

ISBN 978-974-299-229-3

กาน้ำ ยาคี

KIND UD U

ความจากสวรส.

ทำไมสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ต้องสนใจเรื่องของ Universal Design หรือเรื่องของการออกแบบเพื่อคนทุกคน

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า สวรส. มีพันธกิจสร้างองค์ความรู้ในด้านนโยบายและระบบที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของประชาชน ทั้งนี้ นอกจากเรื่องการคลังสุขภาพ กำลังคน ยาและเทคโนโลยี หรือระบบบริการสุขภาพที่เราคุ้นชิน ก็ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องและมากำหนดสุขภาพประชาชนอีกมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม การมีหรือขาดโอกาสทางการศึกษา รวมถึงการมีพื้นที่ในการใช้ชีวิตที่เอื้อต่อสภาพร่างกายและสมรรถนะที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งหากเราไม่คำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้ การเข้าถึงสุขภาพและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมก็คงเกิดขึ้นได้ยาก

เมื่อประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเรียบร้อยแล้ว จำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุที่ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน คนพิการในสังคมไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทั้งเขตเมืองและในชนบทห่างไกลก็ยังเป็นกลุ่มที่ยังไม่สามารถเข้าถึงระบบบริการสุขภาพได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น การคำนึงถึงปัจจัยทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม จึงมีผลอย่างยิ่งที่จะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการ และส่งผลให้กลุ่มคนพิการและผู้สูงอายุ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ผลงานหนังสือเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างองค์ความรู้ของสวรส. ที่ได้มาจากโครงการสนับสนุนงานการปรับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อคนทุกคน และพัฒนาการออกแบบเฟอร์นิเจอร์เพื่อการฝึกปฏิบัติและใช้ประโยชน์ได้จริง ที่ได้สกัดออกมาเป็นองค์ความรู้ที่ทุกคนจะสามารถเข้าถึงได้อย่างง่ายๆ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อยอดการทำงานได้จริง

นายแพทย์ไพโรจน์ สุทธิวิเศษศักดิ์

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

ความเข้าใจจากผู้ริเริ่มแนวคิด

“Universal Design” เป็นแนวคิดเรื่องการออกแบบสิ่งแวดล้อม การสร้างสถานที่ ชั่วของต่างๆ รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อให้ทุกคนที่อยู่ในสังคมเดียวกันสามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน โดยไม่มีคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดถูกทอดทิ้ง หลงลืม หรือถูกคัดออกจากสังคมอย่างไม่รู้ตัว รวมถึงการที่ไม่ควรมีการออกแบบดัดแปลงพิเศษหรือเฉพาะเจาะจงเพื่อแยกการใช้งานหรือวิธีชีวิตบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเป็นการเฉพาะ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นหญิงหรือชาย ใช้ขาเดินหรือใช้รถเข็น ตามองเห็นหรือมองไม่เห็น เป็นเด็ก สตรีมีครรภ์ หรือผู้ใหญ่อายุ จะอ่านหนังสือออกหรือไม่ออก ก็ตาม ฯลฯ นั่นคือ ควรการออกแบบที่คำนึงถึงการใช้งานจริง การใช้ให้คุ้มค่าสมประโยชน์ ครอบคลุมสำหรับทุกคน โดยเริ่มต้นจากการคิดว่าทำอะไรคนที่มีความแตกต่างหลากหลายเหล่านั้นทุกคน จะมีโอกาสได้ใช้ได้ทุกอย่างที่มีการออกแบบมาในสังคมนี้ได้อย่างเท่าเทียมกัน และจากแนวคิดนี้ ผลที่ตามมาจะเต็มเปี่ยมไปด้วยการมองเห็นคุณค่าภายในจิตใจของตัวเองของทุกคน เช่น คนพิการที่ประสบอุบัติเหตุ ไม่สามารถไปไหนมาไหนได้ ยากออกจากบ้านแต่ก็ไม่สามารถก้าวข้ามได้แม้แต่ธรณีประตูบ้านตัวเอง หรือ ออกจากบ้านได้ก็ไม่สามารถขึ้นรถโดยสารไปไหนได้จากคนที่เคยทอดทิ้ง หมดหัวในชีวิตร หากมีสิ่งแวดล้อมที่ออกแบบมาเพื่อคนทุกคน จะสามารถอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มคนที่มีความยากลำบากได้กลับมามองเห็นคุณค่าของตัวเอง ช่วยเหลือตนเองได้ ก็จะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นด้วย

เป้าหมายของการทำงานร่วมกับภาคีกลุ่มตาแสง ในการดำเนินงานโครงการสนับสนุนงานการปรับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อคนทุกคน และพัฒนาการออกแบบเฟอร์นิเจอร์เพื่อการฝึกปฏิบัติและใช้ประโยชน์ได้จริง นั้นจะเป็นการทำงานที่อิงอยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติการ และการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ ทั้งความรู้ที่ไม่เป็นทางการที่อยู่ในประสบการณ์ของผู้คนและความรู้ที่เป็นทางการตามหลักทฤษฎี มาผสมผสานกัน ให้เกิดผลทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติการในระดับพื้นที่ คู่ขนานไปกับการสร้างกลไกเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กร พื้นที่ หรือกลุ่ม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการปัญหาและการพัฒนาในพื้นที่ด้วย

องค์ความรู้ชุดนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการทำงานในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ยังคงต้องมีการพัฒนาและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของกลุ่มคนทำงานที่เกี่ยวข้อง ควบคู่ไปกับการขยายและขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้จริงในอนาคตต่อไป

แพทย์หญิงวัชรวิภา วัชรกุลย์

ผู้อำนวยการกลุ่มภารกิจ สวรส.

ความใน(ใจ)ก่อนคำนำ

ตลอดระยะเวลาการทำงานที่ผ่านมาเกือบสามปี ได้เห็นพัฒนาการการเติบโตของภาคนี้อยู่ ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่เปี่ยมด้วยพลังอันคุณากร ซึ่งเป็นภาคีจากกลุ่มสถาบันที่รวมตัวกันทำงานเพื่อสังคม และเรียกขานกันในนาม “สถาบันกษัตริย์” ก่อตัวร่วมกันทำองค์กรธุรกิจเพื่อสังคม โดยใช้ชื่ออย่างเรียบง่ายว่า “ตาแสงสตูดิโอ” เป็นทีมอิสระที่สร้างตัวเองเป็นกลุ่ม Social Enterprise (SE) มุ่งเน้นการทำงานที่อาจไม่ใช่การวิจัยเชิงระบบสุขภาพอย่างที่คุ้นชิน ไม่ใช่เรื่องยาหรือเทคโนโลยีการแพทย์ที่จะนำมาแก้ไขโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้น แต่เป็นงานสร้างความรู้ในเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับประเด็นด้านสุขภาพ ยิ่งถ้าได้ลงสัมผัสด้วยตัวคุณเองในกระบวนการสร้างความรู้ของงานนี้แล้ว คุณจะรู้และเข้าใจได้ทันทีว่า สถาบันกับการทำงานในชุมชน สถาบันกับการทำงานในสถาบันการศึกษา สถาบันกับการเชื่อมงานกับนักวิชาชีพด้านสุขภาพและคนทำงานในหลายๆ องค์กร หลายๆ ภาคส่วน นั้นเป็นอย่างไร การทำงานสหวิชาชีพนั้นสำคัญอยู่ที่มุมมองของแต่ละคนต่างหากที่จะทำให้เกิดการแยกส่วนหรือการบูรณาการ การได้ร่วมกันคิด ร่วมกันลงมือ ร่วมลงพื้นที่ และร่วมเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันแล้วนั้น ช่วยให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดจากการบูรณาการข้ามศาสตร์ ข้ามกลุ่ม สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และเป็นกระบวนการที่ให้ความรู้ใหม่ที่พร้อมสำหรับการนำมาใช้ประโยชน์อย่างยิ่ง

กินดี ยูดี (KIND UD) เล่มนี้ จริงๆ แล้วก็หนังสือที่รวบรวมองค์ความรู้ทางวิชาการต่างๆ การเก็บเกี่ยวประสบการณ์ทำงานมาถอดบทเรียนและวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้เห็นรูปแบบและวิธีการในการพัฒนางานวิชาการในประเด็นเรื่องของการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) แต่เพื่อง่ายต่อการบริโภค

ตาแสงได้อุปมาว่าเป็น “หนังสือทำอาหาร” (cook book) มีเมนูอาหารสูตรต่างๆ ที่มีความหลากหลาย ภายในประกอบด้วยส่วนผสม เครื่องปรุง วิธีการปรุง และผลลัพธ์หลังจากปรุงเสร็จ รวมถึงได้วิเคราะห์ผลดีที่เกิดขึ้น รวมถึงอุปสรรคที่ทำให้ไม่เป็นไปตามเป้า แต่ทั้งนี้สูตรต่างๆ นั้นก็ไม่ได้เป็นสูตรสำเร็จตายตัว ตาแสงได้บอกอยู่แล้วว่า ต้องมีความยืดหยุ่น หลายสูตรก็อาจจะได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมกับแต่ละคนที่จะเลือกบริโภค และบางสูตรก็ยังเป็นเพียงการทดลอง เป็นเพียงการเรียนรู้ หากได้หยิบจับอ่านแล้ว ใครจะลองเติมส่วนผสมบางอย่างแล้วมาแลกเปลี่ยนกัน หรือนำไปต่อยอดต่อไปก็คงจะดีไม่น้อยทีเดียว ฉะนั้น..โปรดอย่าลืมที่จะติดตามสูตรอื่นๆ ของภาคนี้อยู่ๆ กลุ่มนี้ต่อไป!!

อัปสร จินดาพงษ์

ผู้อำนวยการงานวิชาการ สวรส.

คำนำ

ในยุคสมัยนี้ ถ้าเราพูดถึงการเรียนรู้ คงเป็นเรื่องไม่ยากที่จะจินตนาการว่า การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ ในทุก ๆ พื้นที่ในหลากหลายรูปแบบ

แรกสุดนั้น หนังสือเล่มนี้มีความตั้งใจในการทำขึ้นเพื่อเป็นเอกสารทางวิชาการ ที่จะทำหน้าที่เผยแพร่ประสบการณ์ เกี่ยวกับตัวอย่างแนวทางในการผลักดันการเรียนการสอนเกี่ยวกับ “การออกแบบเพื่อคนทุกคน” หรือ Universal Design จากสถาบันการศึกษาและเครือข่ายคนทำงานที่มีประสบการณ์ทำงานด้านนี้ แต่ผ่านการทำงานในช่วงเวลา 26 เดือนของ ตาแสงสตูดิโอ ผ่านการเรียนรู้จากเพื่อนๆ ทั้งจากฝั่งวิชาการ ชุมชน นักออกแบบ นักกายภาพบำบัด หรือกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เราพบว่า ความรู้ด้านนี้ เป็นความรู้ประเภทที่ต้องการ “การแลกเปลี่ยนตอบสนอง” (Interaction) และการจัดการความรู้แบบไม่เป็นทางการ (Informal Knowledge Management) หรือเรียกว่า จัดการความรู้แบบเข้าถึงได้ ไม่มีความเฉพาะเจาะจงทางภาษา หรือการสื่อสารที่เฉพาะทาง จึงจะเป็นส่วนหนึ่งของการผลักดันเนื้อหาเหล่านี้ ให้ซึมซับเข้าไปในทั้งพื้นที่ของการปฏิบัติ ความเข้าใจทางสมองและหัวใจผู้คนทั่วไปได้...

เนื้อหาใน “กินดี อยูดี” นี้ เป็นการผสมผสานตัวอย่างแนวทางของการผลักดันประเด็นนี้ในพื้นที่ที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ในพื้นที่สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนการสอน และในพื้นที่เครือข่ายชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์เนื้อหา มาปฏิบัติและผลักดันเรื่องความเข้าใจในพื้นที่ชุมชนเล็กๆ และในพื้นที่เครือข่ายที่ใหญ่กว่า เพื่อผลักดันให้เป็นเรื่องของคนทุกคน

งานเหล่านี้ ล้วนเป็นงานที่เกิดจากความพยายามที่มีคุณค่าและความท้าทาย ผ่านการทดลองผ่านกลุ่มเรียนรู้แบบต่าง ๆ ที่ได้ให้เกียรติมาเป็นตัวอย่างแก่เราทุกคน

ทั้งนี้ ผู้ผลักดันหนังสือเล่มนี้ที่เกี่ยวข้องยังถือว่าเรายังอยู่ในสถานะของการทดลองคิด และแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้ความรู้ความเข้าใจด้านนี้ซึมซับเข้าไปในใจผู้คนจนเป็นเรื่องธรรมดา และเป็นวิธีการในการขยายผลในพื้นที่อื่น ๆ ต่อ

ในรูปแบบของการทำหนังสือเล่มนี้นั้น ได้มีการปรับแนวคิดของการสื่อสารจากเอกสารทางวิชาการ มาเป็นหนังสือที่เป็นเสมือนหนังสือทำอาหาร (Cook Book) แนวทดลอง ที่แนะแนวทางการปรุงส่วนผสมต่าง ๆ ที่สำคัญของการผลักดันเนื้อหาดังกล่าวจากรูปแบบของการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ที่ได้ทดลองทำจากกลุ่มผู้สอนจากวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เครือข่ายชุมชน เพื่อเป็นแนวทางตั้งต้นในการนำไปประยุกต์ของผู้ที่สนใจในการทำต่อไป...

ผู้จัดทำมีความหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะมีความเอร็ดอร่อย และกระตุ้นให้ผู้อ่านมีความสนใจอยากจะทดลองปรุงสูตรของการเรียนรู้ด้านนี้ในรูปแบบต่าง ๆ หรือนำสูตรทดลองในเล่มนี้ไปประยุกต์ใช้กันต่อ และช่วยผลักดันประเด็นเรื่องการสร้างพื้นที่เพื่อคนทุกคนให้กับสังคมไทยผ่านการเรียนรู้ในรูปแบบที่สนุก น่าสนใจ และได้เอร็ดอร่อยร่วมกันมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป

ขอขอบคุณเครือข่ายทุกท่านที่เกี่ยวข้อง ที่ได้ร่วมกันทดลองผสมผสานความรู้ในพื้นที่หนังสือเล่มนี้ ที่เป็นเหมือนกระทะสำหรับรวมส่วนผสมต่าง ๆ และแชร์ให้กับผู้ร่วมชิมท่านอื่น ๆ ต่อ

ผู้จัดทำ

ตาแสงสตูดิโอ

สารบัญ

คุยกันก่อน	12
คู่มือนี้สำหรับใคร	13
วิธีการใช้งาน	13

สูตรที่ 1 การเรียนการสอนในโรงเรียนพยาบาล	16
--	----

ส่วนผสม	16
เราอยากให้ส่วนผสมนี้ทำหน้าที่...	16
แนวทางการปรุง	16
วิธีการปรุง	17
ปรุงแล้วได้อะไร โครงการที่ 1 : เครื่องกายภาพบำบัดป้องกันเท้าตก	19
ที่มาและแนวคิดของการปรุง	20
ปรุงเสร็จแล้ว...	20
ปรุงแล้วได้อะไร โครงการที่ 2 : กรังสัญญาณขอความช่วยเหลือ	21
ที่มาและแนวคิดของการปรุง	22
ปรุงเสร็จแล้ว...	22
ปรุงแล้วได้อะไร โครงการที่ 3 : ลานมานั่งหรรษา...ส่งเสริมสุขภาพ	23
ที่มาและแนวคิดของการปรุง	24
ปรุงเสร็จแล้ว...	24
เรียนรู้จากการปรุงสูตรการสอนนี้	25
สิ่งที่ได้เรียนรู้ (การเรียนรู้จากผู้เรียน)	26
แนวทางการปรับปรุงสูตรหลังจากการทดลองสอน (การเรียนรู้จากผู้สอน)	26

สูตรที่ 2 การเรียนการสอนในโรงเรียนสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	27
---	----

ส่วนผสม	27
เราอยากให้ส่วนผสมนี้ทำหน้าที่...	27
แนวทางการปรุง	27
วิธีการปรุง	28
ปรุงแล้วได้อะไร โครงการที่ 1 : พัฒนารูปร่าง ต้นทุนทัศนคติ	29
ที่มาและแนวคิดของการปรุง	30
ปรุงเสร็จแล้ว...	30

ปรับปรุงแล้วได้อะไร โครงการที่ 2 : ภูมิพล หาเรียนขวัญ	31
ที่มาและแนวคิดของการปรับปรุง	32
ปรับปรุงเสร็จแล้ว...	32
ปรับปรุงแล้วได้อะไร โครงการที่ 3 : ศุภชัยมา จิตประเสริฐ	33
ที่มาและแนวคิดของการปรับปรุง	34
ปรับปรุงเสร็จแล้ว...	34
ปรับปรุงแล้วได้อะไร โครงการที่ 4 : สมพร ภารีพล	35
ที่มาและแนวคิดของการปรับปรุง	36
ปรับปรุงเสร็จแล้ว...	36
เรียนรู้จากการปรับปรุงสูตรการสอนนี้	37
สิ่งที่ได้เรียนรู้ (การเรียนรู้-จากผู้เรียน)	38
แนวทางการปรับปรุงสูตรหลังจากการทดลองสอน (การเรียนรู้-จากผู้สอน)	38

สูตรที่ 3 การเรียนการสอนในโรงเรียนสถาปัตยกรรมศาสตร์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	39
---	----

ส่วนผสม	39
เราอยากให้ส่วนผสมนี้ทำหน้าที่...	39
แนวทางการปรับปรุง	39
วิธีการปรับปรุง	40
ปรับปรุงแล้วได้อะไร โครงการที่ 1 : บ้านคุณแคท	41
ที่มาและแนวคิดของการปรับปรุง	42
ปรับปรุงเสร็จแล้ว...	42
ปรับปรุงแล้วได้อะไร โครงการที่ 2 : บ้านพีเนตร	43
ที่มาและแนวคิดของการปรับปรุง	44
ปรับปรุงเสร็จแล้ว...	44
เรียนรู้จากการปรับปรุงสูตรการสอนนี้	45
สิ่งที่ได้เรียนรู้ (การเรียนรู้-จากผู้เรียน)	46
แนวทางการปรับปรุงสูตรหลังจากการทดลองสอน (การเรียนรู้-จากผู้สอน)	46

สูตรที่ 4 การฝึกอบรมในเครือข่ายชุมชน	47
--------------------------------------	----

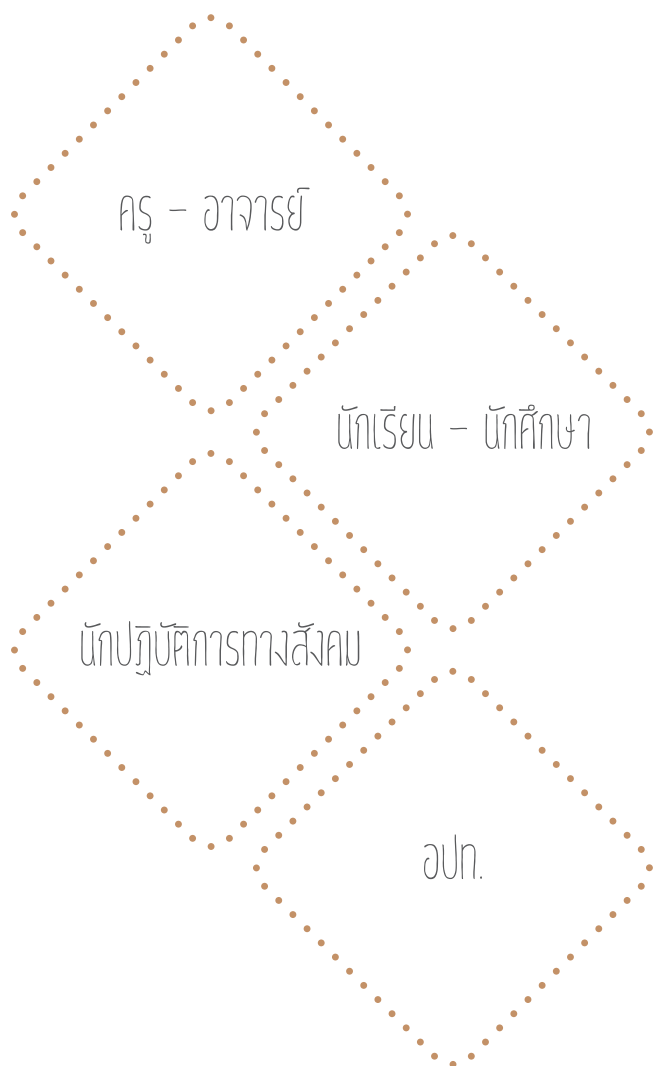
ส่วนผสม	47
เราอยากให้ส่วนผสมนี้ทำหน้าที่...	47
แนวทางการปรุง	47
วิธีการปรุง	48
ปรุงแล้วได้อะไร : พื้นที่ส่วนกลางชุมชนธารน้ำกรรม	51
ที่มาและแนวคิดของการปรุง	52
ปรุงเสร็จแล้ว...	52
เรียนรู้จากการปรุงสูตรการสอนนี้	53
สิ่งที่ได้เรียนรู้ (การเรียนรู้-จากผู้เรียน)	54
แนวทางการปรับปรุงสูตรหลังจากการทดลองสอน (การเรียนรู้-ตาแสง)	54

สูตรพิเศษ การฝึกอบรมการสร้างฐานข้อมูลชุมชนอย่างละเอียดผ่านการทำแผนที่เดินดิน	55
--	----

ส่วนผสม	58
เราอยากให้ส่วนผสมนี้ทำหน้าที่...	58
แนวทางการปรุง	58
วิธีการปรุง	59
ปรุงแล้วได้อะไร : แผนที่เดินดิน	61
ที่มาและแนวคิดของการปรุง	62
ปรุงเสร็จแล้ว...	62
เรียนรู้จากการปรุงสูตรการสอนนี้	63
สิ่งที่ได้เรียนรู้ (การเรียนรู้-จากผู้เรียน)	64
แนวทางการปรับปรุงสูตรหลังจากการทดลองสอน (การเรียนรู้-ตาแสง)	64

คุยกันก่อน

คู่มือนี้สำหรับใคร

ใคร? จากไหน?

- สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ
(แพทย์ / พยาบาล / นักกายภาพบำบัด)
- สาขาออกแบบและสถาปัตยกรรม
(ผลิตภัณฑ์ / ออกแบบภายใน / ผังเมือง /
ภูมิสถาปัตยกรรม / ออกแบบสถาปัตยกรรม)
- อสม. / อพม. / อพมก.
- พยาบาลชุมชน / นักกายภาพบำบัด
- อปท. - ฝ่ายโยธา / งานสาธารณะสุข
- ชุมชน

หมายเหตุ - อสม.(อาสาสมัคร) / อพม. (อาสาสมัครพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์) / อพมก. (อาสาสมัครพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ช่วยเหลือคนพิการ) /

อปท. (องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น)

ที่ีมีความสนใจในความรู้ใดบ้าง?

- ประเด็นงานการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design)
- งานออกแบบ - ก่อสร้าง
- วิทยาศาสตร์สุขภาพ
- ด้านการศึกษา

ในแนวทางแบบไหน?

- การผสมผสานของความรู้หลากหลายแขนง
- การใช้พื้นที่จริงและกรณีศึกษาจริงเป็นพื้นที่เรียนรู้
- การเน้นการทำงานร่วมกับกลุ่มทำงานในชุมชนและเครือข่าย
- การเน้นการทดลองทำจริงตามโจทย์ที่ตั้ง และการเอื้อประโยชน์กับผู้ปฏิบัติการ และเจ้าของพื้นที่

วิธีการใช้งาน

1

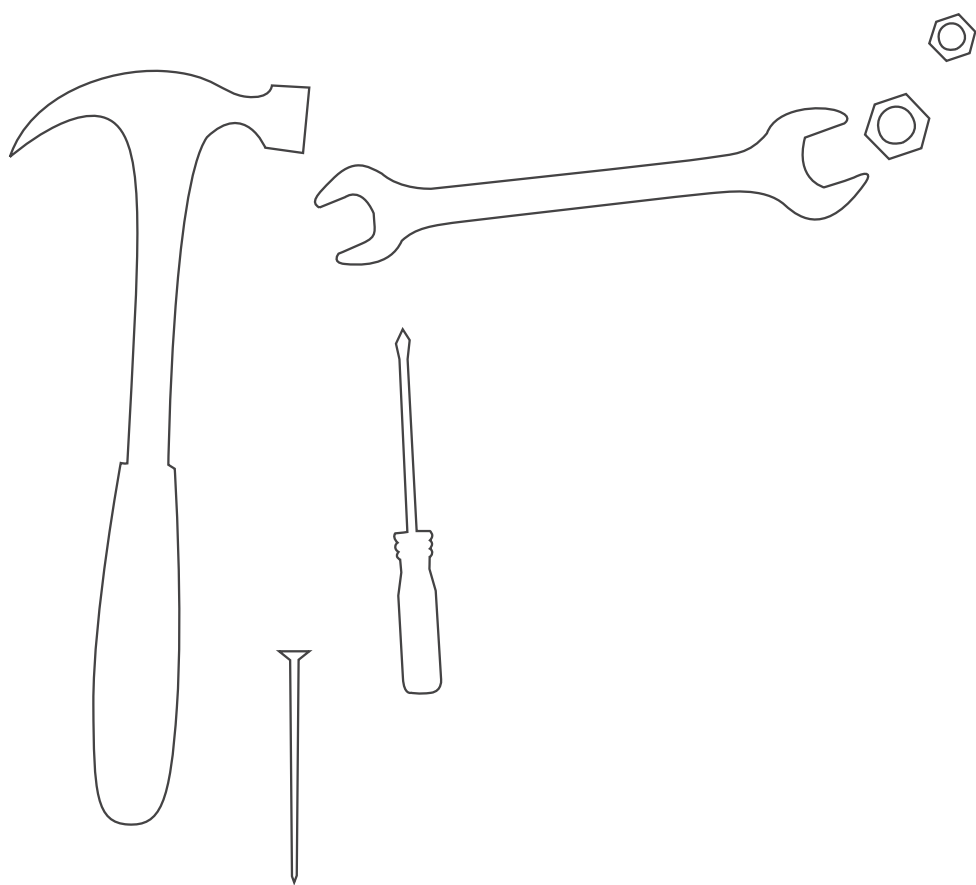
คู่มือนี้ทำหน้าที่ในการให้ตัวอย่างการสร้างชุดและการจัดการความรู้ในการผลักดันงานออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) ในพื้นที่สถาบันการศึกษาในรูปแบบของวิชาเรียน 1 ภาคการศึกษา (2-4 เดือน) งานอบรมพิเศษ 6 อาทิตย์ งานอบรมในเครือข่ายชุมชน 1 ปี

2

คู่มือนี้ไม่ใช่หลักสูตรตายตัว แต่เป็นชุดของประสบการณ์ ในการผลักดันงานออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) ในการทำงานบนพื้นที่ต่าง ๆ พื้นที่ทดลองจริงในการสร้างความเข้าใจและการปรับใช้ และการเล่าผลที่ได้และบทสรุปของการเรียนรู้

3

คู่มือนี้เน้นการนำเอาไปปรับใช้กับแต่ละพื้นที่องค์กร เป็นชุดความรู้ที่มีความยืดหยุ่น และสนใจต่อยอดร่วมกันกับผู้นำไปใช้จริง

การเรียนรู้การสอนในโรงเรียนพยาบาล

ตัวอย่างการทำรายวิชา นวัตกรรมทางการพยาบาล

ปีการศึกษา 2556 ระดับปี 2

เวลา: 11 สัปดาห์

จำนวนชม.: 55 ชม.

เราอยากให้ผู้เรียนได้ทำหน้าที่....

- ส่งเสริมให้นักศึกษาได้เห็นความเชื่อมโยง และได้ฝึกใช้ศาสตร์หลากหลายแขนงในวิชาชีพของตน เช่น “ทางการพยาบาล” และ “การออกแบบ” มาใช้ฝึกปฏิบัติในการสร้างสรรค์งานการพยาบาลชุมชน
- ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ลงทำงานบนพื้นที่จริง ร่วมกับกรณีศึกษาจริงในพื้นที่ เพื่อให้เข้าใจกลไกปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และอุปสรรคในการทำงาน และสามารถตอบโจทย์ที่ใกล้เคียงความจริงที่สุด
- ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกออกแบบนวัตกรรมชุมชนในรูปแบบเครื่องมือที่เอื้อต่อการพยาบาลทั้งสเกลขนาดเล็กและใหญ่ จากฐานความรู้ชุมชนและความรู้ทางการพยาบาล โดยใช้ศาสตร์ทางการออกแบบเข้ามาช่วยจัดการ
- ให้ชุมชนและกลุ่มเป้าหมายได้รับประโยชน์จากการนำไปใช้ของความรู้จากสถาบันการศึกษาและจากพลังของการทำงานเป็นเครือข่าย

แนวทางการปฐมนิเทศ

- ด้านความรู้ : ใช้ความรู้ทางการพยาบาลปี 2 การเก็บข้อมูลพื้นที่ การแปลและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นฐานสำคัญในการเริ่มต้นพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย
- ด้านพื้นที่เรียนรู้ : ใช้พื้นที่จริง 2 พื้นที่ชุมชน คือ ชุมชนบ้านหนองไฮและบ้านสีฐาน และกรณีคนพิการและสูงอายุจริงเป็นฐานเรียนรู้จริง
- ด้านทรัพยากรบุคคล : ลงทำงานร่วมกับกลุ่มทำงานอื่นๆ ในชุมชนคือกลุ่ม อสม.กรรมการหมู่บ้าน ช่างชุมชน และกลุ่มอื่นๆ ถ้ามี
- ด้านกระบวนการแลกเปลี่ยน : เน้นการทำการอภิปรายกลุ่มและการนำเสนอ และมีการบรรยาย 2 ครั้ง

ส่วนผสมของ ‘ภาคส่วน’ ที่เกี่ยวข้อง

- ภาคการศึกษา
- วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย
ครู 2 คน
นศ. 38 คน
- ภาคเอกชน
- ตาแสงสตูดิโอ
สถาปนิกชุมชน 2 คน
- ภาคชุมชน
- ชุมชนบ้านหนองไฮ
(กรรมการหมู่บ้าน อสม. ช่างชุมชน)
- ชุมชนบ้านสีฐาน
(กรรมการหมู่บ้าน อสม. ช่างชุมชน)

ส่วนผสมของ ‘กลุ่มเป้าหมาย’

นวัตกรรม ทำเพื่อใคร

- คนพิการ
- ผู้สูงอายุ
- ผู้ป่วยเรื้อรัง

ส่วนผสมของ ‘ความรู้’

- ความรู้ทางการพยาบาลชุมชน ปี 2
- ความรู้ด้านการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design)
- ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนและเครือข่ายจากพื้นที่จริง

วิธีการปฐ

ขั้นที่ 1 : เตรียมตัวกันก่อน

- ตกลงเรื่องจุดประสงค์วิชาเรียน / แนวทางการเรียนการสอน / กิจกรรมการเรียนการสอน / ตารางการสอน / ผลที่ได้ / ตัวชี้วัด

ขั้นที่ 2 : กำหนดฐานเรียนรู้ และกลุ่มเป้าหมาย

- อ้างอิงตามจุดประสงค์ คุยกันว่าอยากได้ฐานเรียนรู้แบบไหน ชุมชนแบบไหน ตำแหน่ง ขนาดจำนวนสมาชิกที่จะทำงานร่วมกันกับทีมผู้เรียน และผู้สอน
- เลือกชุมชนหรือหมู่บ้านที่มีคนพิการ ผู้สูงอายุ และอสม. ทำงานในพื้นที่

ขั้นที่ 3 : กำหนดทิศทางร่วมกันกับฐานเรียนรู้ และกลุ่มเป้าหมาย

- ให้นิยามการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างพื้นที่เรียนรู้ (ควรจำไว้ว่า ต้องตอบคำถามให้ได้ว่าชุมชนได้อะไรจากการใช้ฐานเรียนรู้กัน)
- ผู้เรียนและชุมชนต้องเห็นประโยชน์ร่วมกัน
- ชวนคุยเรื่องการต่อยอดของชุมชนและผู้เรียน และศักยภาพในการต่อยอด
- ถ้าเห็นตรงกันแล้ว ให้กำหนดเวลาทำงานด้วยกัน

ขั้นที่ 4 : เริ่มสอน - แนะนำวิชาเรียนและแบ่งกลุ่มทำงาน

- คุยเรื่องโจทย์ของวิชาเรียน และแลกเปลี่ยนเนื้อหา ทิศทางเป้าหมาย เหตุและผล
- คุยเรื่องแนวทางการเรียนการสอนกับผู้เรียน (เนื้อหา / รูปแบบการเรียน / การทำงานกับพื้นที่ / การทำงานทดลองเพื่อทดลองใช้และประเมิน)
- แนะนำผู้ที่เกี่ยวข้องในวิชาเรียน (นศ. / ครู / ชุมชน)
- คุยเรื่องความคาดหวังระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
- แบ่งกลุ่มทำงานสำหรับทั้งภาคเรียน

ขั้นที่ 5 : เริ่มเรียน - ลงพื้นที่

- แนะนำคนในพื้นที่ และผู้เรียน ผู้สอนแนะนำตัวเอง
- สำรวจพื้นที่ ทำความรู้จักอะไรอยู่ตรงไหน ใครอยู่ตรงไหน (ผู้นำชุมชน / ทีมทำงานต่างๆในพื้นที่ / พื้นที่สำคัญต่างๆ / ตำแหน่งปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ครั้งนี้

ขั้นที่ 6 : บรรยายเนื้อหา - แผนที่เดินดิน

- แผนที่เดินดินคืออะไร / ประโยชน์ / ประเด็นที่ควรเก็บ การแปลงข้อมูลเพื่อนำเสนอภาพรวม และการวิเคราะห์
- แนะนำเรื่องมาตราส่วนเพื่อการทำแผนที่ 3 ระดับ คือ มาตราส่วนเมือง มาตราส่วนย่าน มาตราส่วนชุมชน
- ให้อตัวอย่างข้อมูลที่ควรเก็บเช่น
 - (1) ข้อมูลพื้นฐานชุมชนเชิงกายภาพและสังคม
บุคคล ประชากร วัฒนธรรม ข้อมูลเชิงสุขภาพ ฯลฯ
 - (2) ข้อมูลเฉพาะแต่ละพื้นที่
ปราชญ์ชุมชน / สิ่งแวดล้อมหรือรูปแบบวัฒนธรรมเฉพาะ / ปัญหาต่างๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 7 : ภาคสนาม - แผนที่เดินดิน 1

- ทดลองทำแผนที่เดินดินในพื้นที่จริงโดยใช้มาตราส่วนชุมชน
- เก็บข้อมูลตามเนื้อหาที่ได้ตัวอย่างจากการบรรยาย

ขั้นที่ 8 : นำเสนอแผนที่เดินดินแต่ละกลุ่ม และวิเคราะห์ชุมชนจากการอ่านแผนที่ร่วมกัน (ทุกกลุ่ม)

- แต่ละทีมนำเสนอข้อมูลพื้นฐาน (Presentation)
- แร่สิ่งที่ได้จากแผนที่ และสิ่งที่แต่ละกลุ่มสนใจผ่าน
การพูดคุย (Group Discussion)

ขั้นที่ 9 : ภาคสนาม - แผนที่เดินดิน 2

- ทำแผนที่เดินดินในพื้นที่จริงแต่ละกลุ่มในมาตราส่วนชุมชนซ้ำอีกครั้งเพื่อเก็บตกข้อมูล และสานต่อประเด็นที่สนใจร่วมกับชุมชนเพื่อนำมาพัฒนา หัวข้อที่สนใจในการทำงาน

ขั้นที่ 10: นำเสนอแผนที่เดินดินครั้งที่ 2 แต่ละกลุ่ม และพัฒนาหัวข้องานแต่ละกลุ่มจากสิ่งที่สนใจ

- เริ่มสรุปสิ่งที่สนใจภายในกลุ่ม และวางแนวทางการพัฒนาเป็นโครงการนวัตกรรมทางการพยาบาล
- คำนึงเรื่องการเอื้อประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมายทั้งเชิงคุณภาพ

และเชิงปริมาณ

- คำนึงเรื่องความเป็นไปได้ของการทำชิ้นงานร่วมกับชุมชน
- คำนึงเรื่องการต่อยอดความรู้ของชุมชนหลังจากโครงการจบ

ขั้นที่ 11 : นำเสนอกับชุมชนเรื่อง 'หัวข้อ' โครงการ และสรุปเรื่องความเป็นไปได้

- หารือเรื่องความสนใจร่วมกัน
- หารือเรื่องความเป็นไปได้ในการพัฒนาร่วมกัน เช่น ในแง่ของประโยชน์ การผลิต การทดลอง

ขั้นที่ 12 : ผลิตชิ้นงาน

- พยายามเชื่อมคนทำงานให้มีส่วนร่วมในบทบาทของตนเองและข้ามบทบาทของตนเองได้
- เน้นการพูดคุยและปรึกษาหารือระหว่างผลิต

ขั้นที่ 13: ทดลองชิ้นงาน

- เมื่อผลิตเสร็จแล้วทดลองชิ้นงานกับกลุ่มเป้าหมาย
- อย่าลืมตรวจสอบเรื่องการตอบจุดประสงค์ หรือมีประเด็นอะไรที่ต้องมีการปรับอีก
- ถ้ามีประเด็นอะไรเพิ่มเติมหลังจากการทดลอง ให้แก้แบบจนงานเสร็จสมบูรณ์ตามเวลาที่กำหนด
- ปิดท้ายด้วยการหารือกันกับผู้ทำและผู้ใช้ทุกครั้ง

ปรงแล้วได้อะไร ?

โครงการที่ 1 : เครื่องกายภาพบำบัดป้องกันเท้าตก

ที่มาและแนวคิดของการปฐุ

จากการสำรวจชุมชนและทำแผนที่เดินดิน
บ้านสี่ฐาน หมู่ที่ 1 มีผู้ป่วย
อัมพฤกษ์-อัมพาต จำนวน 2 คน
ผู้ป่วยตาบอด 1 คน
ผู้ป่วยเรื้อรัง 2 คน

“จึงเกิดแนวคิดในการทำเครื่องกายภาพ
บำบัดป้องกันเท้าตก สำหรับผู้ป่วยที่เป็น
อัมพฤกษ์ อัมพาต หรือผู้ป่วยโรคเรื้อรัง
ที่นอนติดเตียง เพื่อการฟื้นฟูสภาพของเอ็น
และกล้ามเนื้อบริเวณเท้าและข้อเท้า โดยผู้

ป่วยสามารถทำได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการ
บริหารกล้ามเนื้อแขนไปพร้อมกัน วัสดุ -
อุปกรณ์ ที่ใช้สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น
เช่น ท่อ PVC เหล็กชุบสังกะสี น็อต แผ่น
ฟองน้ำ ยางยืด เชือก”

ปฐุเสร็จแล้ว.....

“สอดขาเข้าไปแล้วดึง.....ทำซ้ำหลายๆครั้ง.....”

ปรงแล้วได้อะไร ?

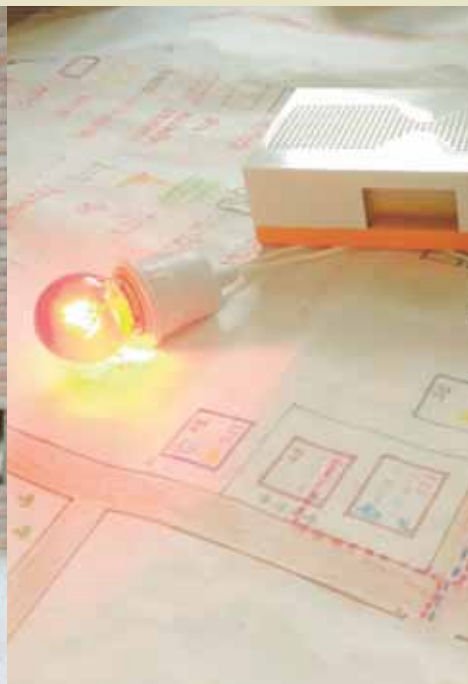
โครงการที่ 2 : กริ่งสัญญาณขอความช่วยเหลือ

ที่มาและแนวคิดของการปฐ

“จากการสำรวจชุมชน และทำแผนที่เดินดิน บ้านหนองไฮโพธิ์ชัย หมู่ 8 พบปัญหาผู้สูงอายุและผู้ป่วยเรื้อรังอาศัยอยู่บ้านคนเดียวหลายคน จึงเกิดแนวคิดสร้างนวัตกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ หรือผู้ป่วยเรื้อรังที่อาศัย

อยู่บ้านคนเดียว ในรูปแบบกริ่งสัญญาณขอความช่วยเหลือชุมชน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองด้วยความมั่นใจและปลอดภัย ได้รับการช่วยเหลือทันเวลาเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินสร้างความมั่นใจ

และความสบายใจให้บุคคลในครอบครัว”

ปฐเสร็จแล้ว.....

“ต้องการความช่วยเหลือฉุกเฉินเมื่อไหร่ ดึงสายกริ่งที่ติดตั้งตามจุดต่าง ๆ ของบ้านได้เลย กริ่งนั้นจะดังไปที่บ้านอสม.ที่ใกล้ที่สุดพื้นที่สาธารณะ เช่น ถนนหมู่บ้าน เพื่อแจ้งให้ชุมชนทราบว่า มีสมาชิกต้องการความช่วยเหลือฉุกเฉินโดยจะมีผังบ้าน และหลอดไฟแสดงตำแหน่งบ้านหลังนั้น”

ปรงแล้วได้อะไร ?

โครงการที่ 3 : ลานน้ำนึ่งหรรษา...ส่งเสริมสุขภาพ

ที่มาและแนวคิดของการปรง

“เพื่อต้องการให้คนในชุมชนทุกคนหันมาใส่ใจสุขภาพมากขึ้น ด้วยการออกกำลังกาย ซึ่งเป็นการส่งเสริมสุขภาพที่ดี และช่วยลดความเสี่ยงของโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ จึงเกิดแนวความคิด นวัตกรรมลานม้านั่งหรรษา

ซึ่งเป็นการออกกำลังกายด้วยตนเองโดยไม่ใช้เครื่องทุ่นแรง ใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน สะดวกสำหรับผู้ที่มีข้อจำกัดทางด้านการออกแรงหรือความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อ ช่วยลดความเสี่ยงจากภาวะแทรกซ้อน และ

จากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ สามารถใช้งานพร้อมกันได้หลายรูปแบบในชั้นเดียว ซึ่งทำให้ใช้ที่ละ 2-3 คนได้ และวัสดุเป็นการประยุกต์ใช้อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในชีวิตประจำวันมาทำให้เกิดประโยชน์”

ปรงเสร็จแล้ว.....

“ได้พื้นที่ออกกำลังกายอย่างง่ายหลายรูปแบบ และสามารถทำไปพร้อมกันทีละหลายคน มีราวจับ และมีที่นั่งเพื่อเพิ่มความปลอดภัย มีอุปกรณ์ที่กระตุ้นเส้นประสาทได้ ทั้งยังนั่งพักเหนื่อยได้อีก”

เรียนรู้จากการปฐกฐนการสอนนี้ - จากผู้สอน

อุปสรรค

“นักศึกษา DROP วิชานี้จำนวนมาก
จาก 60 คน เหลือ 38 คน
ที่มเกิดคำถาม...”

“ระยะเวลาในการเรียนการสอนเร่งรัด นักศึกษาต้องการ
เวลาในการคิดและปฏิบัติงานมากขึ้น”

“นักศึกษาไม่คุ้นเคยกับการทำงานเชิงปฏิบัติด้านงานช่าง และงานออกแบบ
จึงใช้เวลามากกว่าที่วางแผนในการผลักดันให้ลงมือทดลองชิ้นงาน”

“ทัศนคติจากอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และชุมชน ยังขาดประสบการณ์ในการ
ประยุกต์หลายศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องกับการผลิตงานในโครงการ”

“ผู้สอนบางท่านขาดความเชื่อ”

“นักศึกษาคุ้นเคยกับการคิดเชิงเหตุผลมาก และเน้นการคิดเรื่องอุปสรรคเป็นหลัก
ทำให้เชิงจินตนาการ และการสร้างสรรค์งานจริงเกิดขึ้นได้ช้ากว่าแผนของเวลา”

“ทางชุมชน มีจิตอาสา กล้าเรียนรู้ มีทุนและนโยบายรองรับ”

“มีผู้สนใจลงเรียนเพิ่มมากขึ้นในวิชานี้ จากการเห็นผลงาน
ของรุ่นพี่ และอาจารย์ผู้สอนอยากเข้ามาร่วมเรียนรู้และสอน”

“เครือข่ายในพื้นที่มีความกระตือรือร้น เห็นประโยชน์
จากการทำงานเป็นเครือข่าย และผสมผสานความรู้
เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายใหม่ ๆ”

“เนื้อหายังบูรณาการสอดแทรกงานได้หลากหลายศาสตร์สาขา”

โอกาส

การเรียนรู้ - จากผู้เรียน

สิ่งที่ได้เรียนรู้

“การออกแบบกับความรู้ทางการแพทย์ช่วยให้เกิดกระบวนการช่วยเหลือที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ”

“พยาบาลสามารถทำงานเชิงรุก เข้าถึงพื้นที่ค้นหาผู้ป่วยผู้ที่มีสุขภาพไม่ดี หาแนวทางในการส่งเสริม ป้องกัน ดูแลรักษาและฟื้นฟูอย่างทัน่วงที”

“นักศึกษาพยาบาลได้เข้าไปเรียนรู้ถึงการออกแบบ การช่วยเหลือ การประยุกต์ใช้จริง ซึ่งก่อให้เกิดทักษะการเข้าถึงบุคคล และการทำงานร่วมกับสหวิชาชีพอื่นๆ”

“การพยาบาลสามารถนำศาสตร์อื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างสร้างสรรค์”

“อยากจะทำนุถุกรรมหลักสูตรการเรียนการสอนด้านการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) ให้สอดแทรกในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ทุกชั้นปี ตั้งแต่ชั้นปี 1 - 4”

“อยากให้สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเชื่อมการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal design) เข้ากับการเรียนการสอนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น เช่น นักศึกษา ผู้รับบริการและชุมชนได้ประโยชน์สูงสุด”

“อยากให้มีการต่อยอดนวัตกรรมทางการแพทย์ในกลุ่ม UD ที่กว้างขวางขึ้น เช่น กลุ่มคน สิ่งแวดล้อม พื้นที่สาธารณะ”

“อยากจะมี การต่อยอดในชุมชนอื่นๆ เช่น อุบลรัตน์ น้ำพอง รวมทั้งหน่วยงานในต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น”

แนวทางการปรับปรุงสูตร
หลังจากการทดลองสอน

การเรียนการสอนในโรงเรียนสถาปัตยกรรม

ตัวอย่างการทำรายวิชา ปฏิบัติการออกแบบ

ปีการศึกษา 2557 ระดับปี 1

เวลา: 11 สัปดาห์

จำนวนชม.: 55 ชม.

เราอยากให้ผู้เรียนได้ส่วนนี้ทำหน้าที่....

1. เป็นพื้นที่ให้นักศึกษาทดลองนำหลักการออกแบบเพื่อคนทุกคนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน
2. ให้นักศึกษาได้จำลองเหตุการณ์ว่าเมื่อตนเองเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว จะมีความต้องการใดบ้างในอนาคตที่เป็นไปได้ และนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการออกแบบเพื่อคนทุกคนในพื้นที่ส่วนตัวของตนเอง

แนวทางการปฐ

1. ด้านความรู้ : ใช้ความรู้ในการออกแบบขั้นพื้นฐานระดับปี 1 เช่น สัดส่วนมนุษย์ การทำความเข้าใจสัดส่วนร่างกายและพฤติกรรมตนเอง ผสมผสานกับความรู้ในการออกแบบเพื่อคนทุกคนเป็นตัวตั้งต้นในการทดลองออกแบบ
2. ด้านการออกแบบ : ให้เป็นที่พักอาศัยส่วนตัวของนักศึกษาที่สามารถอยู่อาศัยได้ไปจนถึงอายุ 70 ปี และให้มีขนาดพื้นที่ใช้สอยประมาณ 40 ตารางเมตร และบ้านของผู้ใช้ตัวอย่างที่สามารถอยู่อาศัยได้จนถึงอายุ 90 ปี และให้มีขนาดพื้นที่ใช้สอยขนาดประมาณ 300 ตารางเมตร
3. ด้านการสื่อสาร : วางแผนการคัดเลือกผลงานของนักศึกษาบางส่วนเผยแพร่ทางนิตยสาร ให้เป็นการสนับสนุนประเด็นการผลักดันการออกแบบเพื่อคนทุกคนออกไปในวงกว้างมากขึ้น

ส่วนผสมของ 'ภาคส่วน' ที่เกี่ยวข้อง

1. ภาคการศึกษา
- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ครู 10 คน
นักศึกษาประมาณ 80 คน
2. ภาคเอกชน
- นิตยสาร Me Style Home and Living

ส่วนผสมของ 'กลุ่มเป้าหมาย'

1. นักศึกษาเองเมื่อเข้าสู่ช่วงสูงอายุ
2. ผู้ใช้ตัวอย่าง

ส่วนผสมของ 'ความรู้'

1. ความรู้ด้านการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design)
2. ความรู้ด้านการออกแบบพื้นที่ส่วนตัว (Personal Space Design)

วิธีการปฐ

ขั้นที่ 1 : เตรียมตัวขั้นต้น

- ตกลงเรื่องจุดประสงค์การเรียนรู้ ทำความเข้าใจเนื้องานที่มอบหมาย แนวทางการประเมินผลงาน
- มอบหมายงานให้นิสิต

ขั้นที่ 2 : ชวนออกแบบให้ตัวเอง (โครงการระยะที่ 1)

- ชวนสำรวจชีวิตประจำวันของตนเอง และเชื่อมโยงกิจกรรมประจำวันเข้าสู่เรื่องการประเมินการใช้พื้นที่
- แกะรอยกิจกรรมแล้วแปลงเป็นข้อมูลเรื่องระยะ (Dimension) การใช้พื้นที่ของแต่ละกิจกรรมที่เหมาะสม
- วิเคราะห์ข้อมูลและความชอบลักษณะนิสัยของตนเอง และนำมาออกแบบ พื้นที่ 1 พื้นที่

ขั้นที่ 3 : นำเสนอพื้นที่ของตัวเอง

- นำเสนอกิจกรรมที่ตัวเองชอบและความสัมพันธ์กับระยะ
- นำเสนอถึงผลงานออกแบบและแนวทางการออกแบบ

ขั้นที่ 4 : พัฒนาความซับซ้อนของพื้นที่พร้อมกับใส่หลักการออกแบบเพื่อทุกคน (โครงการระยะที่ 2)

- มอบหมายโจทย์การออกแบบบ้านให้ตัวเองที่สามารถอยู่ได้ถึงอายุ 70 ปี
- ชวนให้คาดการณ์นิสัย และความชอบของตัวเองในแต่ละช่วงอายุ รวมไปถึงคาดการณ์สุขภาพของตัวเองที่จะมีความเปลี่ยนแปลงไป
- ให้คำแนะนำเกี่ยวกับหลักคิดการออกแบบเพื่อทุกคน 7 ข้อ และการนำไปใช้

ขั้นที่ 5 : ออกแบบที่พักอาศัยให้ตัวเอง

- นำข้อมูลที่วิเคราะห์มาผสมผสานและสังเคราะห์ออกมาเป็นแบบที่พักอาศัย โดยให้ใช้ความรู้ทางสถาปัตยกรรมเป็น

เครื่องมือในการนำเสนอด้วย เช่น ผัง รูปด้าน รูปตัด ที่แสดงให้เห็นถึงระยะ ระดับ และความสัมพันธ์ของตัวคนกับสิ่งต่าง ๆ ภายในที่พักอาศัย

- ใส่ความรู้เรื่องการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) เข้าไปในรายละเอียดต่าง ๆ ของที่พักอาศัย

ขั้นที่ 6 : ทดลองออกแบบบ้าน UD ให้ผู้อื่น (ลูกค้าสมมติ) โดยเป็นบ้านสำหรับตอนเข้าสู่วัยสูงอายุ (โครงการระยะที่ 3)

- มอบหมายโจทย์การออกแบบเป็นบ้านพักอาศัยบนที่ดิน 68 ตารางวา โดยคำนึงให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่อาศัยได้จนถึงอายุ 90 ปี
- ให้นักศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูล ความต้องการ รสนิยม ศึกษากิจกรรมในชีวิตประจำวันของลูกค้า
- เก็บข้อมูลของพื้นที่จริง โดยให้ความสำคัญ กับบริบทรอบพื้นที่ด้วย
- ชวนให้เกิดการตั้งคำถามต่อผู้ใช้จริง

ขั้นที่ 7 : ผสมความรู้ที่ผ่านมาแล้วลงมือออกแบบ

- นำข้อมูลที่ได้มาจากการตั้งคำถามก่อนหน้านี้มาวิเคราะห์ โดยอ้างอิงการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนที่ 4-5 แต่เปลี่ยนประเภทผู้ใช้สอย
- วิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาสังเคราะห์แปลงเป็นผลงานออกแบบที่ให้ความสำคัญกับทุกคนในบ้านในหลาย ๆ ช่วงวัย ทั้งปัจจุบันและอนาคต

ขั้นที่ 8 : นำเสนอผลงานกับผู้ใช้จริง

- นำเสนอผลงานการออกแบบกับผู้ใช้จริง ชวนคิด ชวนคุยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และความเห็นเชิงประสบการณ์
- นิสิตสรุปความรู้ที่ได้ และสิ่งที่ต้องปรับปรุงต่อไป

ปรุ้งแล้วได้อะไร ?

โครงการที่ 1 : พัฒนาชีวิตา ตันทักษิณานุกิจ

หมายเหตุ: ตัวอย่างโครงการจากโครงการระยะที่ 2

ที่มาและแนวคิดของการปรุง

“ได้แนวคิดมากจาก การยืดหดของเวลา (space of time) เนื่องจากเป็นการหดช่วง เวลาในวัยชราเข้ามา แล้วยืดเวลาในปัจจุบัน ออกไป เพื่อให้ใช้งานไปได้พร้อมๆกันทุกช่วง เวลา โดยสามารถปรับเปลี่ยนไปได้ตามวิถี

ชีวิตในแต่ละวัย ตามหลัก UD แต่เสมือนอยู่ พร้อมกันได้ทั้งสามวัยอย่างไม่สร้างความ ลำบากให้แก่กัน ไม่ใช่ค้ำนั่งถึงวัยใดวัยหนึ่ง”

ปรุงเสร็จแล้ว.....

“ได้พื้นที่ที่มีความยืดหยุ่นในการรับรองคัประกอบจากธรรมชาติเข้ามาเพื่อเอื้อกับการ เปลี่ยนแปลงของชีวิตแต่ละช่วงวัย ได้แก่ ห้องรับแขกที่สามารถเลื่อนเข้า - ออก เพื่อเลือกรับ แสงแดดในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน และผนังส่วนหนึ่งของห้องครัวสามารถถูกเปิดขึ้นเป็น หลังคาเชื่อมต่อกับห้องทานอาหาร ผนังส่วนหนึ่งของห้องสมุด และห้องทำงานสามารถเปิด ขึ้นได้เพื่อรับลมจากทิศใต้และเป็นการเปิดรับทัศนียภาพจากภายนอกได้ด้วย”

ปรุงแล้วได้อะไร ?

โครงการที่ 2 : ภูมิพล หาเรือนขวัญ

หมายเหตุ: ตัวอย่างโครงการจากโครงการระยะที่ 2

ที่มาและแนวคิดของการปรุง

“ความสุขท่ามกลางความเคลื่อนไหว โดยได้สร้างบ้านเพื่อที่รองรับตัวเราในวัยชรา ซึ่งได้แบ่งช่วงอายุกับกิจกรรมที่คาดว่าจะทำในอนาคตจึงพบว่า เมื่อเราถึงวัยชรา ต้องการการพักผ่อน ลดพื้นที่ในการทำงาน มีห้อง

รับแขกที่กว้าง มีสวนให้ความผ่อนคลาย และในวัยชราตัวเรามีแนวโน้มที่จะมีความเสี่ยงในการเกิดโรคจอประสาทตาเสื่อม ซึ่งอาจนำไปสู่ความบกพร่องทางสายตา ซึ่งมีการออกแบบบ้านที่มีฟังก์ชันมารองรับความ

บกพร่องทางสายตาในการตอบโจทย์ Universal Design”

ปรุงเสร็จแล้ว.....

“ได้พื้นที่ที่เอื้อต่อการอยู่อาศัยของผู้บกพร่องทางสายตา หรือผู้ชราโดยการออกแบบทางสัญจรในบ้านให้ง่ายไม่ซับซ้อน ไม่เล่นระดับมาก ใส่รายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้เป็นจุดสังเกตได้แก่ การเลือกใช้สีที่โดดเด่นในจุดสำคัญเพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ เช่น ลูกบิด ประตู ราวจับ กระຈก”

ปรงแล้วได้อะไร ?

โครงการที่ 3 : ศุภชัยมา จิตประเสริฐ

หมายเหตุ: ตัวอย่างโครงการจากโครงการระยะที่ 2

ที่มาและแนวคิดของการปรุง

“เป็นบ้านที่ทำให้เรารู้สึกอยากอยู่และไม่เบื่อ โดยส่วนตัวเป็นคนชอบธรรมชาติ จึงกำหนดให้มีสวนกลางบ้าน ดังนั้นเวลาทำกิจกรรมต่างๆในบ้านก็จะสามารถมองเห็นและรู้สึกเข้าถึงธรรมชาติได้ตลอดเวลา เมื่อเราอยู่ใน

วัยชราจะมีโรคซึมเศร้า ทำให้ไม่อยากทำอะไร ดังนั้นการวางฟังก์ชันภายในบ้านนี้จะทำให้ตัวเรารู้สึกอยากเดินเพื่อไปทำกิจกรรมในห้องต่างๆ โดยเฉพาะส่วนห้องทำงานที่จะปรับเปลี่ยนมาเป็นสวนที่ปลูกต้นไม้ได้ ทำให้

เรามีความสุขกับการอยู่บ้านตัวเอง”

ปรุงเสร็จแล้ว.....

“เป็นพื้นที่ที่ให้ความสำคัญกับการดึงธรรมชาติโดยรอบเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งกับพื้นที่ภายใน ด้วยการใส่ช่องเปิดไว้ตามตำแหน่งที่สามารถมองเห็นสวนกลางบ้าน เพื่อนำธรรมชาติให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลสุขภาพจิตใจของผู้อยู่อาศัย”

ปลูกแล้วได้อะไร ?

โครงการที่ 4 : สมพร เกียรติพล

หมายเหตุ: ตัวอย่างโครงการจากโครงการระยะที่ 2

ที่มาและแนวคิดของการปรุง

“เนื่องจากโจทย์มีการกำหนดให้สร้างบ้านที่อยู่ตั้งแต่อายุปัจจุบันไปจนถึงอายุ 70 ปี ผู้ออกแบบจึงอยากออกแบบบ้านที่เปลี่ยนฟังก์ชันการใช้งานไปในแต่ละช่วงอายุ จึงนำเอาต้นไม้มาเป็นตัวแปรต้นและฟังก์ชันของ

บ้านเป็นตัวแปรตาม ทำให้บ้านมีความแปลกใหม่เกิดขึ้นในทุกช่วงอายุ”

ปรุงเสร็จแล้ว.....

“มีช่องเปิดเพื่อเชื่อมพื้นที่ภายในบ้านกับภายนอกบ้าน และมีการสร้างพื้นที่ที่กึ่งภายนอกให้ เป็นส่วนที่สามารถมาสัมผัสความแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นในทุกช่วงที่ต้นไม้ค่อย ๆ เจริญเติบโต ตามแนวคิดของการออกแบบ และแทรกซึมเข้าอยู่ผู้อาศัยในแต่ละช่วงวัย”

เรียนรู้จากการปฐมนิเทศการสอนนี้ - จากผู้สอน

อุปสรรค

“สำหรับโจทย์ที่ต้องศึกษาผู้ใช้จริงนักศึกษาไม่สามารถเจาะประเด็นความต้องการ และประเด็นการออกแบบเพื่อคนทุกคนได้ลึกพอเพราะได้เจอผู้ใช้จริงเพียงสองครั้งคือครั้งแรกและครั้งที่เป็นการนำเสนอ”

“นิสิตยังขาดความเชื่อมโยงในการเข้าใจกลไกทางร่างกายตนเองกับการเข้าใจร่างกายของผู้อื่นในการนำมาออกแบบอย่างเหมาะสม”

“การจัดการการเรียนการสอน
ในลักษณะนี้ยังขาดประสบการณ์”

“เรื่อง Universal Design นิสิตยังมองว่าเป็นโจทย์ของงานเป็นครั้ง ๆ ไป
ไม่ใช่เรื่องพื้นฐานของการออกแบบทั่วไป...”

“การทำงานเรื่อง UD กับนิสิตปี 1 เป็นจังหวะที่ดีเนื่องจาก
ยังเป็นช่วงที่นิสิตกำลังมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้”

“ในยุคนี้มีสื่อในการช่วยสนับสนุนเผยแพร่ผลงานดี ๆ
ของนิสิตมากมาย จึงช่วยสนับสนุนเรื่องกำลังใจใน
การทำต่อไปได้”

“นิสิตบางส่วนมีความเข้าใจหลัก UD และสามารถประยุกต์
ใช้ในงานที่เป็น scale เล็ก ๆ ได้ในงาน เช่น งานเฟอร์นิเจอร์”

“มีทีมผู้สอนที่สนใจ แต่ยังไม่
กลุ่มไม่ใหญ่นัก”

โอกาส

“อยากให้นิสิตได้ทำงานออกแบบ UD บน scale 1:1 เพื่อสร้างความเข้าใจมากขึ้นในงานออกแบบของตน”

“อยากผลักดันประเด็นการออกแบบเพื่อคนทุกคนให้ผสมในหลักสูตร”

“อยากมีบ้านที่ออกแบบโดยหลักคิดการออกแบบเพื่อคนทุกคนให้สามารถพานักศึกษาไปศึกษาเป็นกรณีตัวอย่างได้”

“อยากเชิญคนสูงอายุ และพิการมาเป็นกรณีศึกษาจริงให้กับครูและนิสิต”

“อยากผลักดันให้เกิดความต่อเนื่องในการให้ความรู้เรื่องการออกแบบเพื่อคนทุกคนในชั้นปีต่อไป จนกลายเป็นเรื่องพื้นฐานสำหรับการออกแบบ ไม่ใช่เรื่องเฉพาะทาง”

แนวทางการปรับปรุงสูตร
หลังจากการทดลองสอน

การเรียนการสอนในโรงเรียนสถาปัตยกรรม

ตัวอย่างการกำรายวิชาเลือก

DESIGN FOR AGING AND DISABLED PEOPLE

ปีการศึกษา 2556 ระดับปี 2

เวลา : 15 สัปดาห์

จำนวนชม. : 60 ชม.

เราอยากจะทำให้ส่วนผสมนี้ทำหน้าที่....

ส่งเสริมให้นักศึกษามีความเข้าใจแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคนตั้งแต่ปีต้นๆ
ให้นักศึกษาได้เข้าใจมุมมองของคนพิการด้วยการทดลองและ ได้ศึกษาจากคนพิการจริง
และทำการออกแบบด้วยกระบวนการผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
ให้นักศึกษาได้ฝึกใช้หลักคิดการออกแบบเพื่อสนทุกคนในการแก้ปัญหาที่พบจาก
ประสบการณ์ของคนพิการและตนเอง

แนวทางการปรุง

ด้านความรู้ : นักศึกษาตั้งต้นจากหลักคิด 7 อย่างสำหรับการออกแบบเพื่อทุกคนใน
การเรียนรู้เพิ่มเติม
ด้านพื้นที่เรียนรู้ : กำหนดโจทย์ให้นักศึกษาออกแบบบ้านในฝันของคนพิการ
ด้านทรัพยากรบุคคล : เชิญคนพิการจริงเข้ามามีส่วนร่วม และเป็นโจทย์การออกแบบให้
กับนักเรียน
ด้านกระบวนการเรียนการสอน : เน้นการเรียนรู้จากการจำลองตัวเองเป็นกลุ่มคนพิการ
ประเภทต่าง ๆ การศึกษาข้อมูลและประสบการณ์ของคนพิการที่เข้ามาร่วมออกแบบ
ในชั้นเรียน

ส่วนผสมของ 'ภาคส่วน' ที่เกี่ยวข้อง

1. ภาคการศึกษา

- สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณ
ทหารลาดกระบัง

ครู 1 คน

นักศึกษา 30 คน

ส่วนผสมของ 'กลุ่มเป้าหมาย'

นวัตกรรม ทำเพื่อใคร

1. คนพิการกรณีศึกษา

ส่วนผสมของ 'ความรู้'

1. ความรู้ด้านการออกแบบเพื่อทุกคน
(Universal Design)

2. ความรู้และประสบการณ์จากคนพิการ
กรณีศึกษา

วิธีการปฐ

ขั้นที่ 1 : ทำความเข้าใจความหมาย และความสำคัญของแนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (UD) ด้วยกันก่อน

- การออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) ไม่ได้ทำเพื่อแค่คนพิการ แต่เพื่อคนทุกกลุ่ม เช่น สตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุ ชาวต่างชาติ เป็นต้น
- ชวนให้นักศึกษาคิด และเขียนบทความเกี่ยวกับตัวเองและครอบครัวที่มีความแตกต่าง หรือเงื่อนไขการใช้ชีวิตไม่เหมือนกับเราและคนอื่น ๆ
- ให้นักศึกษาแลกเปลี่ยนจากบทความที่ตัวเองเขียนว่ารูปแบบสถาปัตยกรรม มีอะไรที่ยังไม่เอื้ออำนวยกับการใช้ชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง
- จากความคิดเห็นของนักศึกษา อาจารย์เริ่มเห็นแนวคิดและอธิบายหลักคิด UD

ขั้นที่ 2 : ทำความเข้าใจข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยจากคนพิการ

- แบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็นกลุ่มละ 5 – 6 คน
- ให้นักศึกษาสวมบทบาทเป็นคนพิการประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ผู้พิการทางสายตา ผู้พิการทางด้านการเคลื่อนไหว ผู้พิการทางการได้ยิน
- สอนนักศึกษาเรื่องวิธีการดูแลคนพิการ
- ตัวแทนคนในแต่ละกลุ่มสวมบทบาทเป็นคนพิการ และคนอื่น ๆ สังเกตการณ์และเก็บข้อมูล
- สอนนักศึกษาเรื่องวิธีการช่วยเหลือคนพิการที่เหมาะสม และปลอดภัย เช่น ควรถามคนพิการก่อน และให้การ

ช่วยเหลือตามคำแนะนำของคนพิการ

ขั้นที่ 3 : ออกแบบจากความเข้าใจ

- นำข้อสังเกตจากขั้นที่ 2 มาคิดวิธีแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการใช้พื้นที่ของคนพิการ
- ออกแบบเพื่อแก้ปัญหาในโจทย์ “Mission I’m Possible”

ขั้นที่ 4 : ออกแบบบ้านในฝัน

- ให้นักศึกษาออกแบบบ้านในฝัน โดยมีคนพิการเข้ามาร่วมในชั้นเรียน และเป็นโจทย์ในการออกแบบด้วย
- นักศึกษาเรียนรู้การใช้ชีวิตจากผู้ใช้งานจริง และร่วมกำหนดเงื่อนไขในการออกแบบ

ขั้นที่ 5 : นำเสนอผลการออกแบบ

- นักศึกษาแต่ละกลุ่มนำเสนอแนวทาง วิธีคิดและผลการออกแบบให้กับผู้ใช้งาน

ปรงแล้วได้อะไร ?

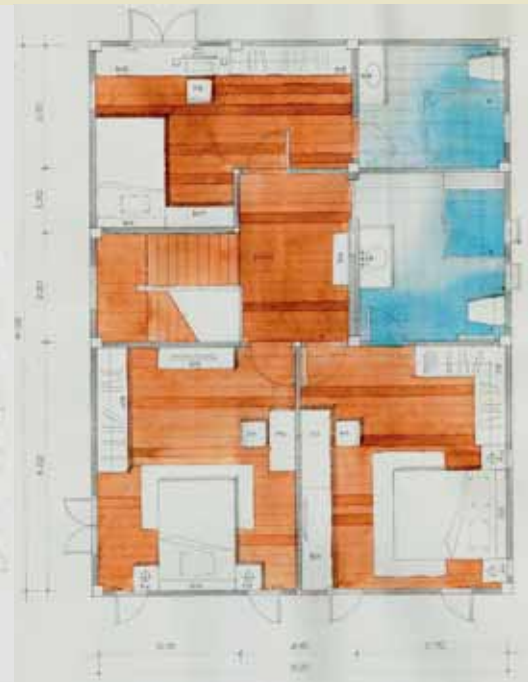
โครงการที่ 1 : บ้านคุณแคท

ที่มาและแนวคิดของการปรุง

“จากการพูดคุยกับคุณแคทผู้พิการทางการมองเห็น ถึงเรื่องสิ่งที่คุณแคทชอบ สมาชิกในบ้าน และกิจกรรมที่โปรดปราน นักศึกษาจึงออกแบบภายใต้แนวคิด Natural Sense เพราะสิ่งสำคัญในการรับรู้ และใช้ชีวิตสำหรับคนพิการทางสายตาคือ การใช้ประสาทรับรู้

อื่นๆ อย่างดีทดแทนการมองเห็น และเน้นการนำธรรมชาติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของงาน ออกแบบตามความชื่นชอบของคุณแคท” นักศึกษาได้ฝึกกระบวนการสื่อสารผลงาน ออกแบบกับคนพิการทางการมองเห็น เช่น ต้องนำเสนอผลงานด้วยเทคนิคอื่นๆ มากกว่า

การออกแบบในกระดาษด้วยการทำแบบจำลองสามมิติ ที่มีสัมผัสใกล้เคียงกับของจริง เพื่อให้คนพิการตาบอด ได้รับรู้ในระหว่างการนำเสนองาน บ้านในฝัน

ปรุงเสร็จแล้ว.....

“บ้านของคุณแคทมีการใช้วัสดุที่แสดงออกถึงความอบอุ่นนุ่มนวลตามความชอบของผู้อยู่อาศัย และมีสัมผัสของธรรมชาติอย่างการเลือกใช้ไม้ และหิน นอกจากนั้นธรรมชาติอื่นๆ ก็ มีบทบาทในพื้นที่เช่นกัน ทั้งเสียงของน้ำกลิ้งของดอกไม้ ซึ่งช่วยสร้างความสดชื่น และจรรโลงใจแก่ผู้อยู่อาศัย”

ปรุ่่งแล้วได้ัอะไร ?

โครงการที่ 2 : บ้านพีเนตร

ที่มาและแนวคิดของการปรุง

“พี่เนตรเป็นผู้พิการทางการเคลื่อนไหวใช้ Wheelchair ที่เป็นนักกีฬา BOCCIA และจากการพูดคุยกับพี่เนตร กลุ่มนักศึกษาได้ออกแบบบ้านภายใต้แนวคิด Morning Light ที่ตอบโจทย์ของพี่เนตรในการใช้ชีวิตประจำ

วัน ที่มีความต้องการบ้านที่สามารถให้แรงบันดาลใจ และเนื่องจากพี่เนตรใช้ Wheelchair การออกแบบพื้นที่ทั้งหมดภายในบ้าน จึงต้องคำนึงถึงระยะสัญจร และหมุนตัวของ Wheelchair”

ปรุงเสร็จแล้ว.....

“บ้านของพี่เนตรได้รับการออกแบบที่คำนึงถึงชีวิตประจำวันของพี่เนตรเป็นหลัก คือเป็นบ้านชั้นเดียวที่พี่เนตรสามารถเข้าถึงได้ทุกพื้นที่ด้วย Wheelchair มีห้องน้ำที่ขนาดไม่กว้างมากอยู่ใกล้กับห้องนอนเพื่อความสะดวกในการเข้าถึง และใช้สีแดง สีตัวแทนของกีฬา BOCCIA เป็นสีหลักในการตกแต่งบ้านเพื่อกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจตามที่พี่เนตรฝันไว้”

เรียนรู้จากการปฐมนิเทศการสอนนี้ - จากผู้สอน

อุปสรรค

“ในช่วงแรกผู้สอนยังไม่แน่ใจในกระบวนการเรียนการสอนการออกแบบ แบบเดิม ๆ จึงต้องค้นคว้าหาวิธีการสอนที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ของรายวิชา เช่น การให้คนพิการเข้ามามีส่วนร่วมในชั้นเรียน หรือการจำลองเป็นคนพิการเอง”

“ในช่วงแรกหลักสูตรยังไม่สามารถทำให้นักศึกษาเข้าใจหัวใจการออกแบบเพื่อคนทุกคนได้ บางคนยังตีความโจทย์ด้านการออกแบบเพื่อคนทุกคนเป็นเพียงโจทย์ที่ได้จากอาจารย์”

“ปัจจุบันมีโครงการที่เกี่ยวกับการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) หลากหลายด้าน และง่ายต่อการเข้าถึงและเป็นกรณีศึกษาให้นักเรียนได้”

“มุมมองของคนรุ่นใหม่ ๆ ที่มีต่อความพิการมีหลากหลายมากขึ้น”

โอกาส

“การออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) คือสิ่งรอบตัว และการจัดการกับอุปสรรคในพื้นที่ที่ไม่ใช่เรื่องที่ยากเกินไปสำหรับนักออกแบบ”

การเรียนรู้ - จากผู้เรียน
สิ่งที่ได้เรียนรู้

“ผู้เรียนมองงาน Universal Design เป็น
ประเด็นเร่งด่วนในสังคม”

“คนทุกคนสามารถเป็นผู้ช่วยเหลือคนพิการได้หากได้ทดลองทำความเข้าใจความต้องการของคนพิการมากขึ้น”

“อยากเพิ่มเติมหลักสูตรระยะสั้นเกี่ยวกับการออกแบบเพื่อคนทุกคน ที่ไม่ได้จำกัดแค่นักศึกษา
ภายในคณะ หรือในมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่อยากเปิดวงให้กว้างขึ้นโดยเป็นหลักสูตรสำหรับ
คนทั่วไปที่ความต้องการจะปรับสภาพแวดล้อมใกล้ตัวได้”

“อยากเชื่อมต่อเครือข่ายแต่ละภาคี กลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มผู้ทำงานด้าน
ชุมชน กฎหมาย และด้านต่าง ๆ เข้ามาร่วมกันจัดการความรู้เพื่อเป็น
ฐานข้อมูลด้านการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design)”

แนวทางการปรับปรุงสูตร
หลังจากการทดลองสอน

การฝึกอบรมในเครือข่ายชุมชน

ตัวอย่างการฝึกอบรมกับเครือข่ายบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงราย

ปี 2557

เวลา: 1 ปี (4 ครั้ง)

จำนวนชม: 24 ชม.(จำนวนชั่วโมงไม่รวมกิจกรรมเสริม)

เราอยากจะทำให้ส่วนผสมนี้ทำหน้าที่....

ให้ผู้อยู่อาศัยจากชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงพื้นที่จังหวัดเชียงรายตามพื้นที่นำร่องที่กำหนดได้เรียนรู้หลักคิดพื้นฐานของการออกแบบบ้าน และชุมชนโดยใช้หลักการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design)

ส่งเสริมให้ชุมชนที่เข้าร่วมสามารถนำหลักคิดพื้นฐานของการออกแบบบ้าน และชุมชนโดยยึดหลักการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) ไปใช้ในการปฏิบัติบนพื้นที่ของระยะโครงการช่วงต่าง ๆ ได้

ให้แต่ละพื้นที่ชุมชน และเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนความรู้ที่เหมาะสมในการปรับใช้ความรู้ด้านการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) ที่สอดคล้องกับโครงการบ้านมั่นคงสู่งานผลักดันกระบวนการจัดตั้งชุมชนที่อยู่อาศัยสำหรับคนรายได้น้อยในประเทศไทย และสร้างกลุ่มทำงานต่อเนื่อง

ให้เกิดการขยายความรู้ด้านนี้สู่พื้นที่เมือง และชนบทในประเทศไทย

ให้ความรู้ด้านนี้ช่วยเอื้อให้เกิดการอยู่อาศัยในชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง และพร้อมปรับตัว

แนวทางการปฐมนิเทศ

ด้านความรู้ : ใช้ความรู้ และประสบการณ์ด้านการพัฒนาชุมชนของเครือข่ายเป็นฐานสำคัญในการเริ่มต้นพูดคุย ใช้ประสบการณ์ในการอยู่อาศัยจริงทั้งในเรื่องของอุปสรรคและโอกาสของที่อยู่อาศัยในการดึงส่วนร่วม

ด้านพื้นที่การเรียนรู้ : ใช้พื้นที่จริงเป็นฐานเรียนรู้ คือชุมชนธรรมาภิบาล และชุมชนสามัคคีพัฒนามั่นคง

ด้านทรัพยากรบุคคล : ตัวแทนจากสมาชิกเครือข่ายบ้านมั่นคงเชียงราย มหาวิทยาลัยในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ พอช.

ด้านทรัพยากรการก่อสร้าง : เน้นการใช้วัสดุและเทคนิคการก่อสร้างในพื้นที่

ด้านกระบวนการแลกเปลี่ยน : ใช้การประชุมชาวบ้านโดยการออกแบบกิจกรรมให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มต่างๆได้แก่ ชุมชน ผู้สูงอายุ เยาวชน แม่บ้าน ทุกคนภายในชุมชน ภาควิชาที่เกี่ยวข้อง

ส่วนผสมของ 'ภาคส่วน' ที่เกี่ยวข้อง

1.คนในชุมชน

-ชุมชนที่อยู่ในกระบวนการรวมกลุ่มของชุมชน

-ชุมชนที่อยู่ในกระบวนการวางผังชุมชน

-ชุมชนที่กำลังจะก่อสร้างใหม่

-ชุมชนที่กำลังก่อสร้างและ

เข้าอยู่อาศัยบางส่วน

-ชุมชนที่ก่อสร้างเสร็จและอยู่อาศัยแล้ว

ส่วนผสมของ 'กลุ่มเป้าหมาย'

1.สมาชิกทุกคนในเครือข่ายบ้านมั่นคง

ส่วนผสมของ 'ความรู้'

1.ความรู้ด้านช่างชุมชน

2.ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนของเครือข่ายบ้านมั่นคง

3.ความรู้ด้านการจัดการทางการเงินของเครือข่ายบ้านมั่นคง

4.ความรู้ด้านการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design)

วิธีการปฐมนิเทศ

กิจกรรมอบรมครั้งที่ 1 : ทำความรู้จัก และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การอยู่อาศัยทั้งในบ้านและชุมชน

ขั้นที่ 1 แนะนำตัวกันก่อน

- ทุกคนแนะนำตัว ชื่ออะไร จากชุมชนไหน
- ทีมตาแสงแนะนำโครงการ ความสำคัญของ Universal Design วัตถุประสงค์ ที่มา และชวนคุยเรื่องความคาดหวังของงานอบรม และศักยภาพในการต่อยอด

ขั้นที่ 2 : ชวนกันสำรวจที่อยู่อาศัย

- ชวนพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องที่อยู่อาศัย อยู่อย่างไร อยู่ที่ไหน
- ชวนคิดเรื่องอุปสรรคที่พบในที่อยู่อาศัยหลังจากการอาศัยจริง

ขั้นที่ 3 : ชวนคิดเรื่องความสำคัญของการออกแบบเพื่อคนทุกคน (ต่อ) (Universal Design)

- ทบทวนอุปสรรคร่วมกันและแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในวง
- ชวนเชื่อมโยงเรื่องประเด็นอุปสรรคเข้ากับการแก้ปัญหาด้วยหลักคิดการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) ในบ้าน และชุมชนของตนเอง

ขั้นที่ 4 : ชวนคิดเรื่องการเล่าสู่กันฟังเรื่อง UD กับชุมชน

- ตัวแทนชุมชนแต่ละชุมชนแลกเปลี่ยนเรื่องความสำคัญที่เห็นสิ่งที่เรียนรู้ผ่านกิจกรรม และการต่อยอดกับชุมชนตนเอง

กิจกรรมอบรมครั้งที่ 2 : แลกเปลี่ยนความรู้เรื่องที่อยู่อาศัย

ขั้นที่ 1 : ทบทวนกิจกรรมและเนื้อหาครั้งที่ 1

- ทบทวนกิจกรรมอบรมครั้งที่ 1 โดยยกตัวอย่างเกี่ยวกับอุปสรรคที่ชาวบ้านในเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนประเด็นไว้ทั้งในเชิงพื้นที่บ้านและพื้นที่ชุมชน และแนวทางการแก้ไขที่ร่วมกันเสนอ

ขั้นที่ 2 : แนะนำให้รู้จักเครื่องมือที่เรียกว่า “แผนที่”

- นำเสนอเรื่องความสำคัญและวิธีการทำ “แผนที่เดินดิน”

ขั้นที่ 3 : ทดลองทำแผนที่เดินดินชุมชน

- ทดลองทำแผนที่โดยแบ่งกลุ่มย่อยชุมชนละ 1 กลุ่ม
- ให้กลุ่มร่วมกันทำผังของชุมชนด้วยการวาดรูปผังชุมชนของตนเอง
- ภายในกลุ่มแลกเปลี่ยนข้อมูลและจุดที่สำคัญในชุมชน

ขั้นที่ 4 : ทำแผนที่ต่อ แนะนำเรื่องการสร้างสัญลักษณ์เพื่อเป็นภาษากลางร่วมกัน (Universal Language)

- ทุกคนร่วมกันออกแบบสัญลักษณ์สำหรับใช้ในแผนที่เดินดิน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างในและนอกเครือข่าย

ขั้นที่ 5 : สรุปความเข้าใจและให้การบ้าน

- ชุมชนทบทวนความเข้าใจเรื่องแผนที่เดินดิน การเรียนรู้เชิงคุณภาพและเทคนิคที่ได้ และให้การบ้านไปทำต่อร่วมกับชุมชน

วิธีการปฐ

กิจกรรมอบรมครั้งที่ 3 : ทำความเข้าใจความแตกต่างของ “ผู้คน”

ทดลองออกแบบเพื่อความเข้าใจและการปรับใช้

ขั้นที่ 1 : วัดขนาดรอบเอวเพื่อจัดกลุ่มขนาดความอ้วน - ผอมของผู้เข้าร่วม

- วัดขนาดรอบเอวของผู้เข้าร่วมเพื่อแบ่งกลุ่มตามขนาด โดยกำหนด 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนตัวเล็ก (S) กลุ่มคนขนาดกลาง (M) กลุ่มคนตัวใหญ่ (L)
- ทีมกระบวนการชวนคุยสร้างความเข้าใจตามอัยาศัยก่อนเริ่ม

ขั้นที่ 2 : ชวนพูดคุยเรื่องความสำคัญของการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) และความเชื่อมโยงกับสถานะของที่อยู่อาศัยแต่ละชุมชน

- ผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมอบรมครั้งที่ 1 และ 2 แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องเนื้อหาในกิจกรรมอบรมก่อนหน้านี้ถึงความสำคัญของโครงการเพื่อทบทวนหลักการ
- ระบุสถานะของแต่ละชุมชน เช่น ระยะเวลาการรวมกลุ่มชุมชน ระยะวางผัง กำลังจะก่อสร้างใหม่ กำลังก่อสร้างและเข้าอยู่อาศัยบางส่วน ก่อสร้างเสร็จและอยู่อาศัยแล้ว และแลกเปลี่ยนความเป็นไปได้ในการทำ UD ในระยะต่างๆเหล่านั้น

ขั้นที่ 3 : แนะนำหลักคิด 7 อย่างของการออกแบบเพื่อคนทุกคน (UD principles)

- บรรยายหัวข้อ ‘การออกแบบเพื่อคนทุกคนอย่างง่าย’ โดยใช้หลักคิด 7 อย่าง
- ยกตัวอย่างขององค์ประกอบ และระยะที่เหมาะสมสำหรับการออกแบบเพื่อคนทุกคนในพื้นที่ใกล้ตัว

ขั้นที่ 4 : แนะนำการใช้เครื่องมือสำหรับการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design Tools)

- ตัวแทนจากช่างของชุมชนแนะนำวิธีการใช้เครื่องมือวัด (ตลับเมตร) และแนะนำแนวคิดในการออกแบบจากตนเอง

- ให้ผู้เข้าร่วมทดลองใช้เครื่องมือ

ขั้นที่ 5 : ทดลองออกแบบในพื้นที่สมมติเพื่อเข้าใจความแตกต่าง

- ให้ทั้ง 3 กลุ่มที่มีขนาดตัวต่างกันทดลองออกแบบตามขนาดร่างกายของแต่ละกลุ่ม
- ให้แต่ละกลุ่มแลกกันใช้พื้นที่ที่ออกแบบ และแลกเปลี่ยนความเห็นหลังจากทดลองใช้ในแง่ความเหมาะสมของขนาดพื้นที่ที่ออกแบบ

ขั้นที่ 6 : ทดลองออกแบบในพื้นที่จริง

- ให้แต่ละกลุ่มทดลองนำความเข้าใจจากการทดลองในพื้นที่สมมติมาออกแบบในพื้นที่บ้านตัวอย่างที่เลือกร่วมกัน โดยใช้หลักการออกแบบเพื่อคนทุกคน 7 อย่าง
- นำผลการออกแบบมาทำหุ่นจำลอง
- นำเสนอแลกเปลี่ยนแนวทางการออกแบบระหว่างกลุ่ม และเล่าตัวอย่างการใช้หลัก UD 7 อย่าง

กิจกรรมอบรมครั้งที่ 4 : คุยกับช่างชุมชนและหาแนวทางไปต่одด้วยกัน

ขั้นที่ 1 : ชวนคิดเรื่องความสำคัญของการออกแบบเพื่อคนทุกคน และทบทวนความรู้จากกิจกรรม 3 ครั้งแรกและการนำไปใช้

- คำถาม: คนอายุมากขึ้นสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยเป็นอุปสรรคหรือไม่
- คำถาม: มีวิธีลดความเสี่ยงต่ออุปสรรคเหล่านี้อย่างไร?
- คำถาม: ควรปรับปรุงอย่างไร?

ขั้นที่ 2 : ทบทวนเรื่องความเชื่อมโยงของบ้านมั่นคงและการออกแบบเพื่อคนทุกคน และโครงการอบรม UD ตลอดโครงการ

- คำถาม: ทำไมต้องบ้านมั่นคง?
- คำถาม: ทำไมต้องออกแบบเพื่อคนทุกคน?

ขั้นที่ 3 : ทบทวนกิจกรรมอบรมทั้งหมดที่ผ่านมา สิ่งที่เรียนรู้และอุปสรรคที่พบเจอในกระบวนการผลักดันในการอบรมเครือข่าย

- อุปสรรคในบ้านและอุปสรรคในชุมชน ผังชุมชน สัญลักษณ์ และการทดลองออกแบบ
- ทบทวนอุปสรรคและการสร้างความเข้าใจจากการอบรมและการสร้างความเข้าใจระดับชุมชน

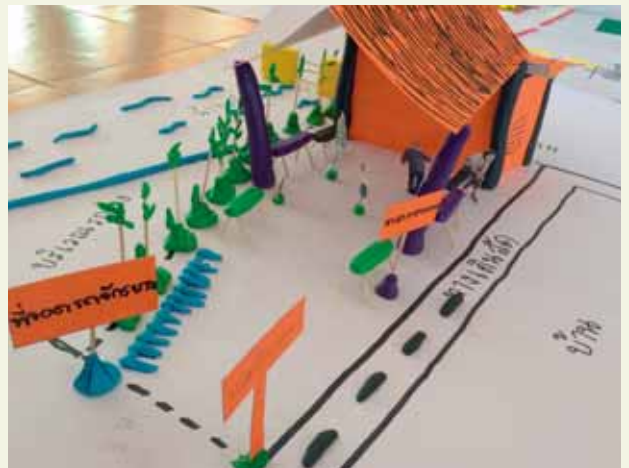

ขั้นที่ 4 : ชวนคุยกับช่างชุมชน

- คุยแนวทางการผลักดัน UD ให้เกิดการสร้างจริงร่วมกัน
- หาเรื่องเครือข่ายช่างและการทำงานระหว่างชุมชนต่อไป
- ชวนออกแบบพื้นที่ส่วนกลางโดยใช้ฐานเรียนรู้จากชุมชน ธารณน้ำกรณเป็นพื้นที่ศึกษา

ขั้นที่ 5 : พื้นที่ไหนพร้อมแล้วบ้าง

- ทำการออกแบบและหารือต่อบนพื้นที่ที่เลือกขึ้น 4-5 พื้นที่

ขั้นที่ 6 : หารือแนวทางการงบประมาณทำให้เกิดขึ้นจริงของการพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางการออกแบบเพื่อคนทุกคนในชุมชน

- งบประมาณในชุมชนมาจากไหนได้บ้าง?
- เราสามารถจัดสรรงบประมาณจากชุมชนและเครือข่ายอย่างไรได้บ้างเพื่อนำมาผลักดันพื้นที่จริง?
- ความเป็นไปได้หรือไม่ที่จะใช้ระบบทางการเงินของบ้านมั่นคงและเครือข่ายมาสนับสนุนการผลักดันด้านการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) ต่อไปในโครงการทั้งเครือข่าย
- มีทีมไหนสนใจที่จะเข้าร่วมในการทำโครงการนำร่องผลักดันพื้นที่ส่วนกลางในชุมชนตนเองโดยใช้หลัก UD บ้าง

ปรุงแล้วได้อะไร ?

พื้นที่ส่วนกลางในชุมชนธารน้ำกรณ

หมายเหตุ: พื้นที่ชุมชนนาร่องที่ 1

ที่มาและแนวคิดของการปรับปรุง

“นำองค์ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยน และ ถ่ายทอดกันในกิจกรรมอบรมทั้ง 4 มาผสมรวมกันให้ออกมาเป็น ‘สวนสุขภาพ UD ชุมชน’ ทั้งการนำองค์ความรู้ด้านหลักคิดการออกแบบเพื่อคนทุกคนมาใช้บนพื้นที่จริง

องค์ความรู้เชิงเทคนิคงานช่างชุมชน การประยุกต์เทคนิคการใช้วัสดุท้องถิ่นให้เหมาะสมกับการใช้งานที่คำนึงถึงความปลอดภัย ความเท่าเทียม ความยืดหยุ่นในการใช้งาน โดยให้เกิดพื้นที่ส่วนกลางสำหรับคนทุก

คนในชุมชน คือ เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่ วัยรุ่น คนพิการ คนนอกชุมชนบ้าง”

ปรับปรุงเสร็จแล้ว.....

“คนทุกคนสามารถเข้ามาใช้พื้นที่ร่วมกันได้ โดยมีการแบ่งพื้นที่ที่เหมาะสมกับการใช้งานของคนแต่ละประเภทแต่ไม่แบ่งโดยเส้นเชิงซึ่งให้ทุกกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันได้ มองเห็นกันได้ และดูแลกันได้ เช่น กิจกรรมที่ทุกคนชื่นชอบอย่างลานร่ำวงโยธวาทิต แปลงผักชุมชน ที่ออกกำลังกาย สนามเด็กเล่น และที่ออกกำลังกายผู้สูงอายุ ลานกีฬา ที่นั่งพักผ่อน เป็นต้น”

เรียนรู้จากการปฐมนิเทศการสอนนี้ - คาแสง

อุปสรรค

“ในระหว่างปีที่จัดกระบวนการได้เกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวขึ้น ทำให้ชุมชนเลือกที่จะมองข้ามประเด็นการออกแบบเพื่อคนทุกคนไปก่อน ทีมอบรมต้องรอให้ทีมเครือข่ายพื้นที่มีความพร้อมก่อนกลับมาทำงานด้วยกันอีกครั้ง ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องของเนื้อหา”

“คนในชุมชนบางส่วนรู้สึกว่าการกระบวนการและหลักคิดการออกแบบเพื่อคนทุกคนเป็นเรื่องไกลตัว และเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้เชิงเทคนิค ทำให้มีสมาชิกตัดสินใจไม่ร่วมกระบวนการต่อด้วยเหตุผลว่าไม่มีบุคลากร และองค์ความรู้ และเวลาพอในการมาทำความเข้าใจ”

“เครือข่ายมีการปรับระบบการบริหารในช่วงปีที่จัดกระบวนการ ทำให้การส่งผ่านข้อมูลข่าวสาร และการจัดกระบวนการในบางช่วงขาดความต่อเนื่องของสมาชิกที่เข้าร่วม”

“เครือข่ายมีระบบทางการเงินโครงการที่มีการจัดสรรไม่เพียงแต่ในด้านที่อยู่อาศัย แต่ยังคงมีด้านคุณภาพชีวิตด้วย ซึ่งมีโอกาสในการพลิกแพลงและจัดสรรการจัดการในการนำมาผลักดัน UD ต่อไปได้”

“ในเครือข่ายมีชุมชนที่เพิ่งเริ่มเข้ากระบวนการก่อตั้งชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เห็นหลักคิดในการออกแบบเพื่อคนทุกคนตั้งแต่ต้น และเห็นว่าสามารถนำไปปรับใช้ที่ชุมชนตัวเองได้ตั้งแต่กระบวนการเลือกที่ดินและวางผัง”

“มีมหาวิทยาลัยท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์ และความสามารถในการร่วมมือ และสนับสนุนกระบวนการพัฒนาชุมชนของชาวบ้าน”

“บางชุมชนมีกลุ่มเยาวชนที่มีศักยภาพในการรับการถ่ายทอดแนวทางการพัฒนาชุมชน และมีการเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ และ UD เป็นส่วนหนึ่ง”

“คนส่วนมากในชุมชนมีองค์ความรู้ในการสร้างบ้าน และความรู้ด้านการพัฒนาชุมชน”

“จาก 10 ชุมชนในเครือข่าย มี 2 ชุมชนที่เริ่มต้นนำร่องจากเงินในชุมชนตนเอง และ 1 ชุมชนมีการจัดตั้งทีมใหม่เพื่อทำงานด้านการสร้างพื้นที่ UD ชุมชนโดยตรง”

โอกาส

การเรียนรู้ - จากชุมชน สิ่งที่ได้เรียนรู้

“ได้เรียนรู้ว่าจริง ๆ แล้วการออกแบบเพื่อคนทุกคน
เป็นเรื่องใกล้ตัว และเหมาะสมที่จะใส่หลักคิดนี้
ตั้งแต่กระบวนการเลือกที่ดินและการวางผัง”

“การออกแบบที่ผ่านมาเป็นการคิดบนพื้นฐานของการอยู่อาศัยในปัจจุบัน
ของตัวเองคนเดียว เมื่อได้ผ่านกระบวนการแล้วทำให้รู้ว่าการออกแบบ
เพื่อคนอื่น หรือเผื่ออนาคตไม่ใช่เรื่องยุ่งยาก และอาจช่วยประหยัดบ
กว่าการทุบซ่อมใหม่เมื่อร่างกายเปลี่ยนไป”

“การออกแบบเพื่อคนทุกคนในบางครั้งไม่จำเป็นต้อง
เสียค่าใช้จ่ายด้วยซ้ำ แค่เพียงปรับผัง ขยับเฟอร์นิเจอร์ก็
อยู่ได้อย่างเหมาะสม และปลอดภัยมากขึ้นแล้ว”

“อยากดึงหน่วยงานท้องถิ่นเข้ามารับรู้กระบวนการที่ชาว
บ้านกำลังขับเคลื่อน เพื่อให้เกิดการผลักดันในเชิงนโยบาย
ท้องถิ่นต่อไป จริงๆมีการพยายามแล้วแต่ขั้นตอนเยอะ”

“อยากผลักดันให้เกิดทีมทำงานด้านการ
ออกแบบเพื่อคนทุกคนในชุมชนเหมือน
เป็น 1 ในกลไกการพัฒนาชุมชน เช่น
กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ”

“อยากขยายขอบเขตการทำงานมากกว่าชุมชนเมือง เพื่อให้
พบเห็นประเด็นที่แตกต่าง และให้เกิดองค์ความรู้ที่หลากหลาย
มาแลกเปลี่ยนและนำไปปรับใช้ได้”

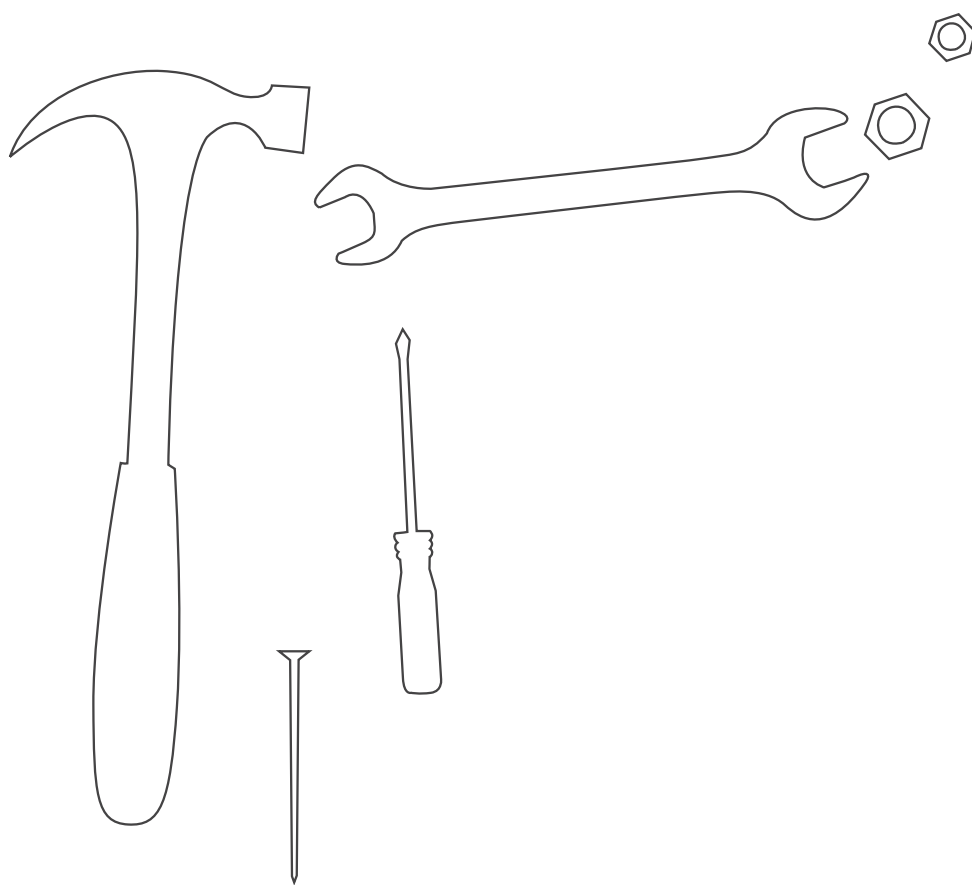
แนวทางการปรับปรุงสูตร หลังจากการทดลองสอน

สูตรพิเศษ

การฝึกอบรมด้านการสร้าง
ฐานข้อมูลชุมชนอย่างละเอียด
ผ่านการทำ “แผนที่เค้นค้น”

ส่วนผสมของ 'ภาคส่วน' ที่เกี่ยวข้อง

1. ภาคเอกชน

- ตาแสงสตูดิโอ 3-4 คน

2. ภาคการศึกษา

- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์

ครู 1 คน

นักศึกษา 18 คน

3. ภาคชุมชน

- ชุมชนธารน้ำกรรณ

4-8 คน

- ชุมชนสามัคคีพัฒนามั่นคง

4-8 คน

- กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนริมน้ำพัฒนา

4-8 คน

- สหกรณ์เคหะสถานเมืองพานมั่นคง

4-8 คน

ส่วนผสมของ "กลุ่มเป้าหมาย"

1. ชุมชนธารน้ำกรรณ

2. ชุมชนสามัคคีพัฒนามั่นคง

3. กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนริมน้ำพัฒนา

4. สหกรณ์เคหะสถานเมืองพานมั่นคง

ส่วนผสมของ "ความรู้"

1. ความรู้ในเชิงเทคนิคด้านการทำแผนที่

2. ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนของเครือข่ายบ้านมั่นคงและความรู้การพัฒนาที่อยู่อาศัย ข้อมูลที่อยู่อาศัยจากพื้นที่จริง

3. ความรู้ด้านการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design)

การฝึกอบรมการสร้างฐานข้อมูลชุมชน

คอร์สอบรมระยะสั้น การทำแผนที่เคลื่อนที่

ปีการศึกษา 2558 ระดับปี 3-4

เวลา: 6 สัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์)

จำนวนชม: 96 ชม.

เราอยากทำให้ส่วนผสมนี้ทำหน้าที่....

1. สนับสนุนชุมชนด้วยความรู้เชิงเทคนิค การทำแผนที่ผ่านการทำผัง และชวนกันสำรวจทรัพยากร ปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาในพื้นที่ของตัวเองเพื่อไปผลักดันให้เกิดการพัฒนาชุมชนต่อไป
2. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายชุมชน และภาคการศึกษาให้เกิดการแลกเปลี่ยน และถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ผ่านการระดมความคิดเห็นในการทำแผนที่เดินดิน และให้แรงบันดาลใจในการทำงาน ร่วมกันต่อไป
3. ให้นักศึกษาได้ฝึกมองเห็นความสำคัญของพื้นที่ที่ตัวเองศึกษา และฝึกกระบวนการคิดหาแนวทางการพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบ

แนวทางการบูรณ

1. ด้านความรู้ : ใช้ความรู้ความเข้าใจเชิงเทคนิคในการทำผัง และการบันทึก ความรู้ความเข้าใจบริบทชุมชน
2. ด้านพื้นที่เรียนรู้ : ใช้พื้นที่จริง 4 พื้นที่คือ ชุมชนธารน้ำกรรณ ชุมชนสามัคคีพัฒนามั่นคง กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนริมน้ำพัฒนา : และสหกรณ์เคหะสถานเมืองพานมั่นคง
3. ด้านทรัพยากรบุคคล : เครือข่ายชาวบ้านและชุมชน นักศึกษาและครูจากมหาวิทยาลัยท้องถิ่น
4. ด้านกระบวนการแลกเปลี่ยน : เน้นการทำงานลงพื้นที่ และทำงานร่วมกับกลุ่มเป้าหมายจริง

วิธีการปรุง

ขั้นที่ 1 แนะนำการทำแผนที่เดินดิน และทำความรู้จักกันก่อน

ส่วนที่ 1

- คุยเรื่องความสำคัญ ตัวอย่าง วิธีการทำแผนที่เดินดิน
- ตัวแทนจากชุมชนบอกเล่าความเป็นมา และข้อมูลพื้นฐานชุมชน เช่น จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน ขนาดที่ดินชุมชน
- ทดลองทำแบบฝึกหัดแผนที่ในพื้นที่เล็ก ๆ ชวนคุย และชี้ให้เห็นความสำคัญของการสื่อสารที่ดี และไม่ดี การได้และไม่ได้สัญลักษณ์สื่อความหมายในแผนที่
- ชวนคุยเรื่องมาตราส่วน (Scale) และให้แบบฝึกหัดทดสอบความเข้าใจ

ส่วนที่ 2

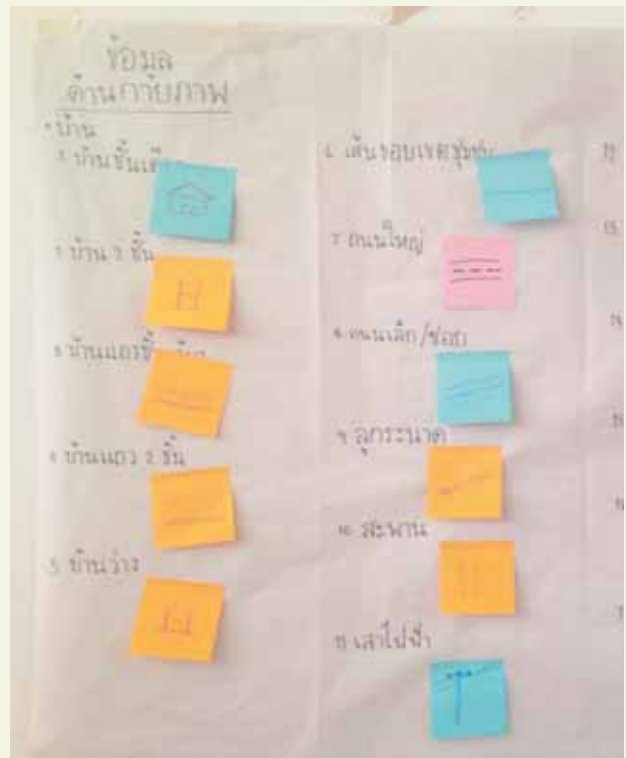
- ชวนคุยเรื่องเนื้อหาของชุมชนที่ควรบันทึกลงแผนที่
- แสดงวิธีการพูดคุยกับชุมชน การเตรียมรูปแบบการบันทึกข้อมูล และประเด็นที่ต้องการเก็บ

ขั้นที่ 2 สำรวจชุมชนและทรัพยากรชุมชน

ส่วนที่ 1

- ชวนนักศึกษาออกแบบการใช้สัญลักษณ์ในแผนที่เดินดินที่จะเป็นภาษากลางในแผนที่ทั้งหมด
- แบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ 4-5 คนและเข้าทำงานในพื้นที่ร่วมกับชุมชนทั้ง 4 โดยในแต่ละกลุ่มย่อยให้แบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล และการวาดผังไปพร้อมกัน

ส่วนที่ 2

- ลงพื้นที่ที่แนะนำตัว ที่มาโครงการ และชักชวนให้คนในชุมชนมาร่วมกันทำแผนที่เดินดิน โดยเริ่มจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ผังโดยรอบชุมชน ระยะที่ดิน ประเภทที่อยู่อาศัย ตำแหน่งพื้นที่รูปแบบต่าง ๆ ในชุมชน โดยข้อมูลแบ่งออกเป็น ส่วน กายภาพพื้นฐาน ชุมชน สังคม ทรัพยากรของชุมชน ความรู้ชุมชน ความสนใจชุมชน ปัญหาชุมชน

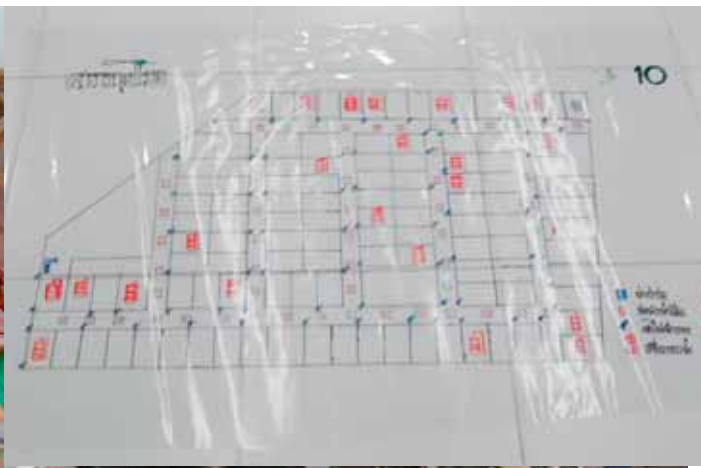
ขั้นที่ 3 ทำแผนที่ชุมชนร่วมกัน

- ชวนนักศึกษาพูดถึงประสบการณ์การพูดคุยกับชุมชน มีอุปสรรคอย่างไร มองเห็นโอกาสแบบไหน และแผนการทำงานต่อไปอย่างไร
- นศ.เริ่มทำแผนที่ร่วมกับชุมชน และสอนเทคนิคการวาด การวัด การใช้มาตราส่วน และสัญลักษณ์กับชุมชนเพื่อให้ชุมชนนำไปทำต่อเพิ่มเติมเองได้หลังจากการอบรมจบลง
- นศ.เรียนรู้การลงพื้นที่คุ้ยเก็บข้อมูลจากทีมตัวแทนชุมชน

ขั้นที่ 4 ชวนชุมชนวางแผนพัฒนา

- ฝึกชุมชน และนักศึกษาอ่านแผนที่ร่วมกันเป็นเครื่องมือในการให้ชุมชนมองเห็นปัญหาภาพรวมของชุมชนชัดเจน และชวนพูดคุยถึงวิธีการพัฒนาเพื่อลดปัญหาที่ชุมชนอ่านได้จากแผนที่
- เสนอแนะแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยใช้หลักคิดการออกแบบเพื่อคนทุกคน

ปรงแล้วได้อะไร ?

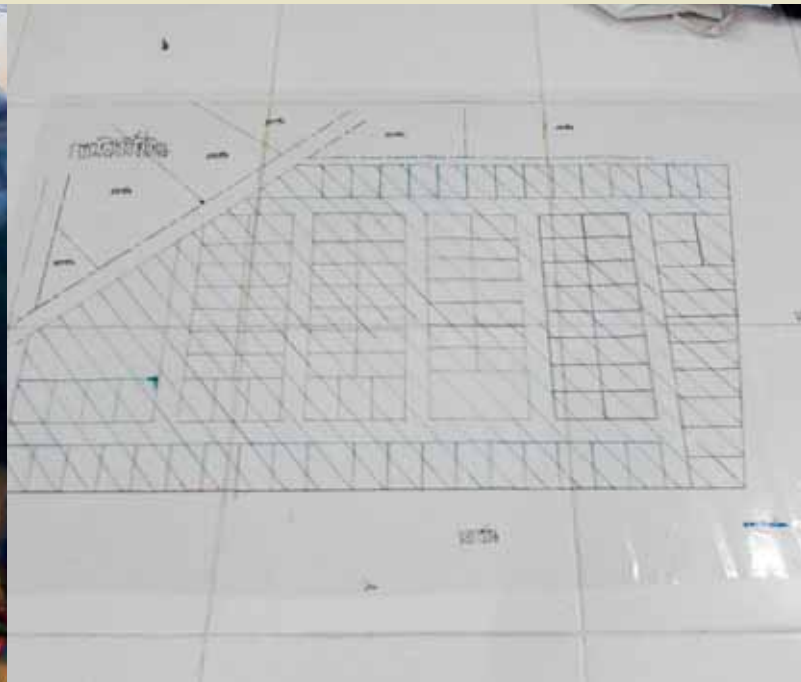
แผนที่เดินดิน

ที่มาและแนวคิดของการปฐ

“จากการฝึกอบรมการออกแบบเพื่อคนทุก
คนในเครือข่ายบ้านมั่นคงจังหวัดเชียงราย
แล้วพบได้ว่าการเก็บข้อมูลชุมชนอย่างเป็น
ระบบเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในการพัฒนา

เปลี่ยนแปลงชุมชน เนื่องจากเป็นเครื่องมือ
สำคัญที่ทำให้เห็นภาพรวมของทรัพยากร
ปัญหา และโอกาส แต่ด้วยทางชุมชนขาด
ความเข้าใจในเชิงเทคนิคการทำแผนที่เดินดิน

จึงเกิดแนวความคิดการชวนมหาวิทยาลัยท้องถิ่น
เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยน ความรู้ในเชิงเทคนิค
และความรู้ในการพัฒนาชุมชนระหว่างชุมชน
และนักศึกษาท้องถิ่น”

ปฐเสร็จแล้ว.....

“การอ่านข้อมูลทำได้ง่ายขึ้น เพราะว่าอยากรู้เรื่องอะไร อ่านหัวข้อแล้วจะเห็นตำแหน่งของ
เรื่องที่สนใจบนแผนที่ และยังเป็นตัวช่วยคลี่คลายความเข้าใจด้านทรัพยากร โอกาสและ
ปัญหาต่างๆและเป็นฐานสำคัญในการประเมินแนวทางในการพัฒนาได้ง่ายขึ้น...”

เรียนรู้จากการปฐมนิเทศการสอนนี้ - คาแสง

อุปสรรค

“นักศึกษาเกินครึ่งยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำแผนที่เดินดิน ทำให้การเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมทำกิจกรรมเป็นไปไม่ได้ต่อเนื่อง และส่วนร่วมชุมชนยังคงมีน้อย”

“ชาวบ้านมักจะไม่อยู่บ้านในช่วงเวลาที่นักศึกษาเข้าพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกได้ จะได้เฉพาะข้อมูลพื้นฐานที่ทางชุมชนเคยเก็บไว้ให้อยู่แล้ว”

“คำตอบส่วนใหญ่ที่ได้ถามจะไม่มี ความหลากหลายเนื่องจากกลุ่มนักศึกษาทำงานด้วยเป็นเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชน”

“ทางคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมมองเห็นความน่าสนใจในการบรรจุเนื้อหาในการทำแผนที่เข้าไปในหลักสูตรในอนาคต”

“กลุ่มอาจารย์มีความสนใจในการสอนแบบผสมร่วมมือกับภาคเอกชนเนื่องจากเห็นข้อดีด้านการจัดการความรู้และการวางแผนการทำงานมีความแม่นยำมาก”

“นักศึกษาที่ผ่านการฝึกอบรมบางส่วนมองเห็นความสำคัญในการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคแผนที่เดินดินเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบ”

“นักศึกษาได้เห็นโอกาสของพื้นที่เรียนรู้มากขึ้น ได้รู้จักชุมชน และได้เพื่อนใหม่”

“นักศึกษาจากการฝึกอบรมบางส่วนมองเห็นความเป็นไปได้ในกระบวนการเพื่อนำไปปรับใช้กับชุมชนที่ตัวเองอยู่”

โอกาส

“การเก็บข้อมูลด้วยแผนที่เดินดินทำให้ได้สังเกตสิ่งรอบตัว ได้พูดคุยกับผู้ที่มิ
ประสบการณ้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นจริง และสามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการ
การออกแบบเพื่อให้รายละเอียดในการออกแบบให้เกิดประโยชน์จริง”

การเรียนรู้ - จากผู้เรียน
สิ่งที่ได้เรียนรู้

“การพูดถึงประเด็นการพัฒนาชุมชนและการมีส่วนร่วมเป็น
เรื่องละเอียดอ่อน และมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย จึงต้องเรียนรู้วิธี
สื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดข้อมูลที่
ใกล้เคียงความจริง และนำไปใช้แก้ปัญหาได้มากที่สุด”

“คนในชุมชนสามารถบอกเล่าถึงปัญหาโดยมี
นักศึกษาเป็นคนกลางที่สามารถสร้างเครื่องมือ
ให้นำไปเพื่อชวนกันคุยพูดคุยถึงปัญหาเพื่อ
พัฒนาชุมชนต่อไปได้”

“อยากเชื่อมงานต่อเนื่องกับเครือข่ายบ้านมั่นคงเชียงใหม่
ด้านการให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ในการทำการเรียน
การสอนเรื่องแผนที่เดินดิน”

“ผู้สอนเห็นศักยภาพของความรู้พื้นฐานด้านสถาปัตยกรรม
และการออกแบบในการนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนา
ความรู้เทคนิคในการพัฒนาแผนที่ร่วมกับชุมชน”

“อยากพัฒนาเนื้อหาให้สามารถเข้าไป
เป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรการเรียนการ
สอนของสาขาสถาปัตยกรรมหลัก
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เนื่องจาก
ชุดความรู้เหล่านี้เป็นฐานสำคัญในการ
ให้นักศึกษาออกไปทำงานผังภาพรวม
ของพื้นที่ต่างๆได้ดีขึ้นมาก”

“นักศึกษาขาดทักษะพื้นฐานในการทำงานบนพื้นที่ขนาดใหญ่
จึงอยากให้มีแบบฝึกงาน Scale ใหญ่ให้נס.ฝึกมากขึ้น”

“อยากให้มีแผนติดตามผลการนำแผนที่เดินดินที่ได้ไปใช้ หลัง
จากการฝึกอบรมเสร็จ”

แนวทางการปรับปรุงสูตร
หลังจากการทดลองสอน

ขอขอบคุณ

- สถาบันส่งเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.) องค์กรผู้ร่วมผลักดันงานด้านการจัดการความรู้ด้านการออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design) และการสร้างเครือข่ายคนทำงานด้านคนพิการเพื่อสนับสนุนชุดความรู้ในเล่ม
- คณะอาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย จังหวัดขอนแก่น สำหรับการแบ่งปันแนวคิดและผลงาน
- คณะอาจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำหรับการแบ่งปันแนวคิดและผลงาน
- คณะอาจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สำหรับการแบ่งปันแนวคิดและผลงาน
- ชาวบ้านเครือข่ายบ้านมั่นคงเชียงรายได้ สำหรับการแบ่งปันแนวคิดและผลงาน
- คณะอาจารย์ คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สำหรับการแบ่งปันแนวคิดและผลงาน
- นักเรียน นิสิตนักศึกษา จาก คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สำหรับการแบ่งปันแนวคิดและผลงาน
- ชุมชนและกรณีศึกษาตัวอย่างที่อยู่ในโครงการทั้งหมด

ขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่เป็นส่วนหนึ่งของการส่งต่อความรู้ และพลังงานดี ๆ จากเครือข่ายคนทำงานด้านการออกแบบเพื่อคนทุกคน ขอให้มีความสุข และแรงบันดาลใจในการร่วมผลักดัน UD ประเทศไทยกันต่อไปเรื่อย ๆ อย่างไม่รู้จบ.....

ตาแสงสตูดิโอ

คณะผู้จัดทำ

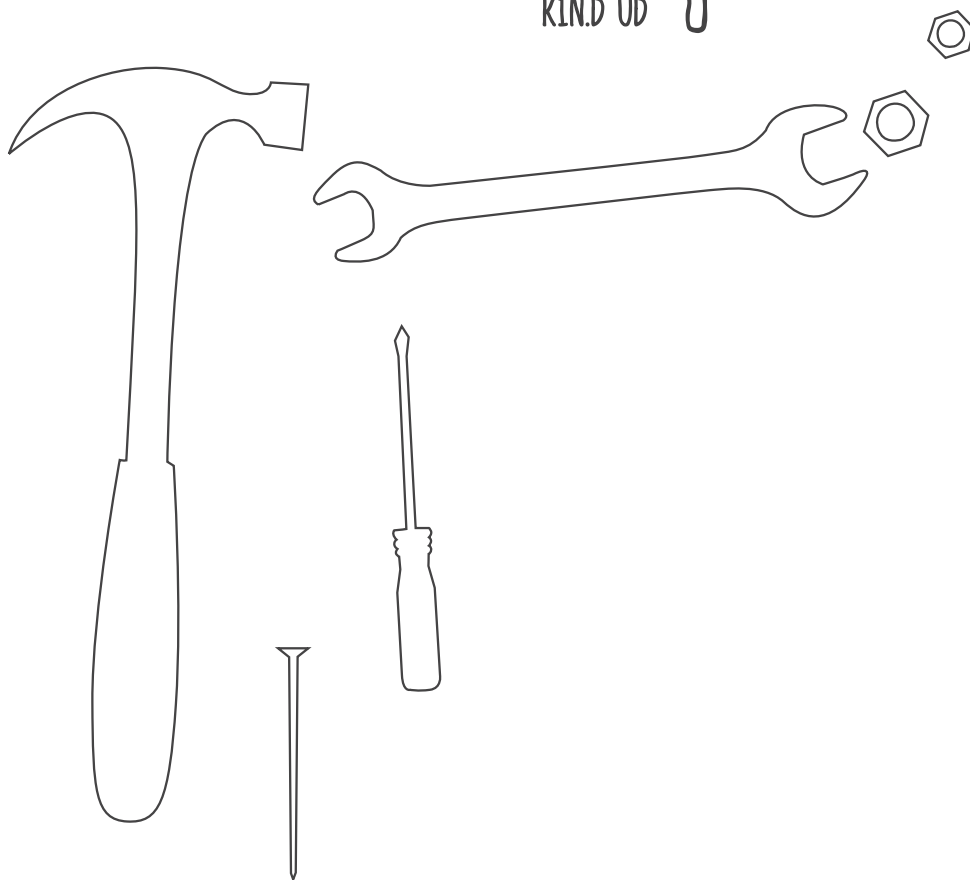
เล่าสู่กันฟัง

“อยากติดต่อ ตาแสงสตูดิโอ โดยตรง
เพื่อเล่าสู่กันฟังและแชร์ประสบการณ์หรือหากมีคำแนะนำ
ติดต่อกันได้ที่ tsudstudio@gmail.com”

“อยากส่งผ่านประสบการณ์การนำไปใช้ต่อ แชร์มาได้ที่
<https://www.facebook.com/Udcitythailand>”

กาน้ำ ยาคี

KIND UD U

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ

ส ส พ .

ต ๑ ๕ ๕ ง

ISBN 974299229-0

9 789742 992293